

Кўнжук

ХАЖЖАТИ

1988 йил 25 март

ЖУМА

№ 69 (4.265).

Ўзбекистон Коммунистик партияси Марказий Комитетининг газетаси

1974 йил 1 январдан буён нашр этилади

Душанбадан ташқари ҳар куни чиқади

Баҳоси 3 тийин.

КООПЕРАЦИЯ—СОЦИАЛИСТИК ҚУРИЛИШНИНГ ҚУДРАТЛИ ВОСИТАСИ

КОЛХОЗЧИЛАРНИНГ БУТУНИТТИФОҚ IV СЪЕЗДИДА

23 март куни музокарани Тула область Новососновское районидagi Ленин номи колхозининг раиси, Умумроссия колхозлар кенгашининг раиси, Социалистик Меҳнат Қаҳрамони В. А. Стародубцев бошлаб берди. Биз М. С. Горбачев нутқида эътибор билан тингладик, деди у. Ҳозирги босқичда кооперациянинг ролини ошириш тўғрисидаги, ҳужалик юртишнинг коллектив формаларини ривожлантиришда Ленин меросидан янада тўла-роқ ва икки қўл билан фойдаланиш, ишлаб чиқариш самардорлигини ошириш ва совет кишилари турмушини яхшилашга уларнинг таъсирини кучайтириш ҳақидаги қарарлар ва ҳусласалар тўла-тўқис ва ишқарли янгради.

Ҳозир Озёқ-овқат проблемаси мамлакатдаги энг долзарб проблемалардан бири бўлиб турибди. У ҳар бир совет кишининг манфаатларига дахлдордир. Бу проблема ҳал этилиши учун биз, колхозчилар съезди делегатлари зиммасига жуда катта масъулият тушади. Нақадар кўп иш қилиш кераклигини, вазибаларнинг қўламини, талаблар нақадар катталигини ҳар биримиз яхши тушунамик.

Партия XXVII съезди колхоз ҳаракати олдига чинакам кенг икки қўл оқди. Айни шундай шароитда бир йил муқаддам бизнинг «Новососновское» агроасаноат бирилшамиз тўғрисида, Бирилшамиз қўнжук ҳужалик маҳсулотлари этиштириш, қайта ишлаш ва сотишни район миқёсда узвий бирилштириш, кооперация принциплари асосида ҳужалик юртиш самардорлигини ошириш.

Черкасси области Чернобай районидаги «Шлях до коммунизма» колхозининг раиси В. А. Гонтар нутқида асосий эътибор қўнжукни социал жиҳатдан қайта қуриш, уни оммавий насб қадрлари билан таъминлаш масалаларига қаратилди.

Ҳужаликларда меҳнатда лаёқатли аҳоли сонини яшил сайин камаймоқда, кўп кишилар пенсияга чиқмоқдалар, ёшларнинг қўнжук қўнжукдан кетиб қолмоқда. Афсуски, ҳозир биз қўнжукда хотин-қизларнинг ишлаб чиқаришдаги, рўзгордаги меҳнатларини сира енгиллатмаймиз. Шаҳардаги квартира одадга текин бўлади. Колхозчи эса уй қуриш учун бир неча йил сўм сарфлашни керак. Бунга колхозчининг қўнжук етатиди?

Нотёқ колхозчи ҳозир ҳар бир тийинни ҳисобга олиши лозимлигини таъкидлади. Шу билан бирга қўнжук ҳужалик экинлари ҳосилдорлиги ва чорвачилик маҳсулдорлиги ортинги билан маҳсулот таннархи ҳам ошиб кетмоқда. Бу эса кўп жиҳатдан материал-техника ресурслари қимматлашганили, амортизация ажратмали, ҳар хил йиғимлар қўнжукдан билан боғлиқдир. Хизмат қўнжукдаги қорхоналар ва ташкилотлар кооператив асосида фаолият қўнжукчи ва ҳужаликлар билан тузилган шартнома асосида ишлаши лозим.

Нотёқ колхозининг Намунавий устави амалдаги колхоз конституцияси бўлиб қолади, уни бузишга ва қасимтишга ҳеч қанча ботинмайдиган бўлади, деб умид билдириди. Устав кооперациялашган қўнжук ҳаётининг ўзгармас негизи бўлиши лозим. СССРда кооперация тўғрисидаги қонундан ташқари колхозлар тўғрисида қонун ҳам бўлиши зарур.

А. П. Победиский Целиноград область Отырар районидagi «Новая жизнь» колхозига бошқилик қилиди. Бу — мустақам ҳужалик. Шунга қарамай, деди нотёқ, ўзгаришлар шамолли бу ерда ҳам колхозчиларни руҳлантириб юборди. Сўнги икки йил ичида ўртача йиллик дон, тўш, сўт сотиш анча қўнжукчилди. Меҳнат умуддорлиги ошди.

Ҳужалик раҳбари колхозда социал соҳадаги муаммо-

лар қандай ҳал этилаётганини таъкидлаб берди. Мақтаб ўқувчиларнинг меҳнат тарбияси масалаларига тўқилди. Уларнинг ўз дала шийонлари бор, мактаб қўнжукда эса теплица ишлаб турибди. Юқори синф ўқувчилари пичан ўримида ҳам, иш икки сменада ташқил этилган сўт комплексида ҳам доимий ёрдамчилар бўлиб қолишди. Ўсмирлар кейинчалик дала ва фермаларда ишлаб қолишлари учун бу жуда зарур.

Ҳужалигимиз деҳқончилик қилиш ҳаттирлар бўлган зонада жойлашган, деб таъкидлади нотёқ. Ўрим-йиғим муқаддари чекланган, аммо тракторсозлар ҳам, давлат агроасаноат комитети ҳам бунини тушуниб етишни қайсарлик билан ҳохламаётдилар, бизга кенг қамровли юксак умумий техникани етказиб бермаётдилар. Механизаторлар мени съездга кузатишга, тракторсозлардан: қўнжук ерлар ҳозирги талабларга жавоб берадиган занжирли тракторлар билан қачон таъминланади, деб сўрашимни илтимос қилишди. Биз «Белорус» типидagi гилдиракли тракторлар билан ҳам етарли таъминланмаганмиз. Бу фарқ меҳнат умуддорлигига эмас, механизаторларнинг қайфиятига ҳам таъсир қилмоқда.

Механизатор, чорвадорнинг, улар оилаларининг фаровонлиги улар ўз ишларига қанча меҳнат, билим ва истакларини сарфлаганликларига, нотиқ уларнинг виждонига боғлиқ бўлиши жуда тўғри, деди Брест области Жданов номи колхоз машинада сўт сотиш оператори Г. Ф. Скакув. Ўнг муҳими эса, бундан мамлакатга наф қалади.

Эсимни танитган пайтимида, деб давом этди нотёқ, фермага, онам ҳузурига шойлардим, унга ёрдам берардим, чорвадор қасбини севишни ўрганардим. Ҳозир эса мен гуруй билан: онам мени мураббийни эди, деб айта олам.

Менинг бир ўзимга қийин бўлар эди, лекин оператор эрим ҳамиша ёнимда мададор, Ойларни эвенда ишдаги вазибаларни ҳам, рўзгор юмушларини ҳам планлаштириш қўнжукроқ. Биз ишни пудратга олдик. Бир вақтлар мен фермага онам ҳузурига шойланган бўлсам, энди болалар менга ёрдам беришмоқда. Қизим съезд пайтида отпусқа олиб, менинг ўрнимга ишлаб турибди.

Ҳозир мамлакатда ҳар бир киши қайта қуриш билан ишамоқда, бунинг моҳиятини ва ўзининг қайта қуришдаги ролини тушуниб етишга илтимос қилиди. Қайта қуришнинг моҳияти эса аниқ: ҳалол ишлаш, ҳар қанча кечанидан кўпроқ, ақшорқ меҳнат қилиш керак. Одамлар тўғрисида гап борадиган, кичир-кичир, деган нарсга бўлмаслиги керак. Бизнинг ҳужалигимизда сўт соғувчилар учун яхши шартин яратилган. Бу эса қайфиятни яхшилайдиган, яхшироқ ишлагини келатилади. Фақат бизга ёрдам берсалар бас. Чўнги бизда яхши машиналар етимишадиган, фан ва техника тараққиёти бошқаларга нисбатан биз, чорвадорларга эътиборсизлик билан қарамоқда. Соғиб олинадиган сўт миқдорини қўнжукчиларнинг ҳамма резервлари ишга солинди. Автоматлаштириш ва насилчилик ишларини тўдан яхшилаш негизиданга сўт соғиб олишни қўнжукчилик мумкин.

Киров область Пижан районидagi «Ижевский» колхозининг раиси Г. А. Тутубалин ҳужалик қўнжукдан ютуқларга тўқилиб ўтди, коллектив ҳал етатган муаммолар ҳақида гапирди. Колхозчиларнинг фаоллиги, уларнинг пировард натижаларидан манфаатдорлиги анча ошди. Ўтган йили салкам икки миллион сўм ёки 1985 йилдагидан уч баравар кўп соф дарамад олинди. Ҳозирги аграр сёбаст ўзини тўла оқламоқда.

Нотёқ колхоз ишлаб чиқариш жадвал ривожлантиришга ҳали ҳам бюрократизм тўқилили қилаётганини таъкидлади. Нотиқ, колхозчиларга кўпроқ ишонини, уларнинг ҳуқуқларини қасимтишмаслик, ташаббусларини бутун чоралар билан рағбатлантириш лозим. Колхоз раисини ўзбошимчилик билан

қабул қилинган қарорлардан, бюрократларнинг ва амалдорларнинг ҳуружларидан асрайдиган статус бўлиши керак. Колхозлар ўзини ўзи бошқаришининг янги ҳужжатларда ифодаланган демократик принциплари юқори ташқилотларнинг демократик бошқариш формаларига мос бўлиши лозим. Ҳозир ҳаёт диалектикаси ана шундай ва бунини ҳисобга олиш керак.

Пойтахтдаги қорхона Токари, Социалистик Меҳнат Қаҳрамони Л. М. Бариев съезд делегатлари ва меҳмонлари Лихачев номидаги Москва автомобил заводи меҳнатчилари номидан таъриқлади. У ишчилар синфини қўнжук ҳужалиги олдига турган вазибаларни ўзининг маддасиз ҳал қилиб бўлмаслигини яхши тушунади, деб съезд қатнашчиларини ишонтирди.

Шунга аминманки, сизлар Москва автомобилсозлари ишлаб чиқарган маҳсулотларини яхши биласизлар, деди нотёқ. Лекин таъкидлаш керак, галаба рапортлари беришга ҳали эрта. Мамлакат машинасозлари қўнжук меҳнатчиларидан қардор бўлиб қолдилар. Афсуски, юксак умумий янги техника, кичик механизация воситалари ҳали ҳам кам ишлаб чиқаришмоқда. Ҳозир дала-ларга етказиб берилаётган машиналар ҳам унча мукамал эмас. Уларда конструкция нуқсонлари, тайёрловчиларнинг бепарволиги натижа-сида йўл қўйилган оддий брактлар ҳам бор.

Заводга келатган шикоятлар маҳсулотни тақомиллаштириш учун элчилар ихтиёрида ҳали анчагина резерв борлигидан далолат бермоқда. Меҳнат коллективлари кенашларининг мажлисларида, партия активлари йиғилишларида бу ҳақда рўйсот таъкидлаш олимоқда. Велитланган чора-тадбирларнинг бутун бир комплекс автозаводчилар ўз маҳсулотларини обрўсини оширадиган, буюмларини Озёқ-овқат программасини амалга оширишга салмоқлироқ ҳисса қўнжукдилар, деб умид қилишга асос бўлади.

Ҳозирги съезд колхоз ҳаракатининг бош йўлини белгилаб беради, деди Сурхондарё область Жарқурган районидagi Н. Боймуродов номи колхоз раиси Д. Норалиев. Нотёқ республика пахтакорлари олдига турган муаммолар ҳақида ўз колхозини мисолда сўзлаб берди, қўнжук ҳужалик ишлаб чиқаришнинг мана шу муҳим тармоғида тўпаланган қолган камчиликларини тезроқ бартараф этиш зарурлигини таъкидлади.

Нотёқ съезд делегатларининг эътиборини чорвачиликнинг ҳал етатган масалаларига қаратиб, республикада тўш, сўт етиштиришни қўнжукчилик имкониятлари кўп эканлигини ўқитиб ўтди.

Нотёқ кооперация тўғрисидаги қонун лойиҳасини маъқуллаб, бу қонуннинг қабул қилиниши янги вақт ичида колхоз ҳаётини кенг демократиялашган амалга оширишга имкон беришини таъкидлади. Шу билан бирга қонун самарали бўлиши учун манасдор шахсларнинг коллектив ҳужаликлар ишларига ортинча аралашувидан жиддий ҳоли қилишни таъминлаш талаб этилади.

Сўнгра Красноярск-ўлкаси Капатыч районидagi Киров номи колхозга бошқилик қилаётган съезд мандат комиссиясининг раиси Ю. А. Бражников шу комиссия номидан доклад қилди.

Съездимиз, деди у, совет жамияти фаолиятининг ҳамма соҳаларида мамлакат социал иқтисодий тараққиётини жаддаллаштиришни таъминлайдиган тўб инқилобий ўзгаришлар амалга оширилаётган даврда ўтмоқда. Бу тарихий вазифар ҳал етишда колхозларга натта ўрин ақриятлимоқда. Съезд делегатлари ва иштирокчилари КПСС Марказий Комитети Бош секретари М. С. Горбачевнинг нутқини эътибор бериш тингладилар. Унда экономиканинг аграр секторидagi ишларнинг аҳоли чўқур

(Давоми 2-бетда).

НИҲОЛ ЎТҚАЗАЙЛИК, АЗИЗЛАР!

27 март куни кўчат экиш ва кўкаламзорлаштириш бўйича республика яхшиналиги деб эълон қилинган. Бу муҳим тадбир—умумхалқ ҳашаридан ҳеч ким четда қолмаслиги зарур. Ҳар бир касб эгаси—колхозчи ва ишчи, қурувчи ва инженер, олим ва муаллим, ўқувчи ва студент лоақал биттадан бўлса ҳам ниҳол ўтқазсин. Янги хиёбонлар, боғлар, гулзорлар барпо этайлик, жонажон ўлкамиз яшил либосга буркансин.

Коммунист Д. Бокижонов асли андижонлик бўлиб, айни пайтда Меҳнатобод районидagi Дзержинский номи совхозда бригадир. У қўнжукда ишлаётганига 8 йилдан ошди. Ана шу даврда меҳнатсевар, ташқилотчи ва тадбиркор сифатида номи тилга тушди, кўнжук ишончини қозонди, қўнжук Совети депутаты этиб сайланди. Д. Бокижонов бошқилган коллектив бултур 225 гектар майдонда деҳқончилик қилиб, гектар ҳисобига пландагидан 1,5 баравар кўп оқ олтин тайёрлади. Бу йилги режа ҳам катта. Ўзқуварлар чигит энишга пухта ҳозирлик қўнжук билан бирга кўкаламзорлаштиришда ҳам фаол қатнашмоқдалар. Улар ҳозиргача 20 гектар боғ яратишди. Қўнжукда 10 минг туп турли кўчат ўтқазилган бўлиб жаллашган.

СУРАТДА: бригада бошлиғи Д. Бокижонов. О. АДИАНОВ ФОТОСИ.

АДИРЛАРДА БОҒЛАР

Фарғона водийси тоғ ади-рлари — бодорчилик ва узумчиликни ривожлантириш учун жуда яхши резервдир. Бунини мева ва узумдан мўл ҳосил олаётган Жалолқудуқ районидagi тузилган «Болта-рия» совхозининг тажрибаси яққол кўрсатади.

Бу йил райондаги «Емон адири» ва «Наҳабий оламу-шук» территориясида бир қанча ҳужаликлар кўчи билан янги боғ ва узумзорлар барпо этилмоқда. Ҳозирдаёқ 200 гектар майдонга 60 минг тупдан зиёд мевали дархат кўчатлари ва 50 минг туп ҳўрғани узум навлари ўтқазилди.

— Бўғини беш йиллик охири-гача барпо этиб бўламиз, — дейди Жалолқудуқ район агроасаноат бирилшамиз раиси А. Аблязов. — Шу билан бирга, биз мева ҳосилини ка-майтармай тўш, эски да-рахтзорлардан қолган минг-ла гектар умуддор ерларни бўшатиб олмақчимиз. Ҳозир-ги вақтда бу ерлардаги да-рахтлар сийраклиги ва ўз ҳолига ташлаб қўйилганлиги вақидан фавқат зарар қўнжукмоқда. Қайта тикланган ер-ларга ем-хашак ва сабзавот экилади, улар алмашлаб экинни тўла ўзлаштириш ба-заси бўлиб қолади.

Коллектив боғ ва узум-зорлар ташқил қилишда Га-лабанин 30 йилги номи ва «Пахтакор» колхозлари, Серго Оржоникидзе ва Иль-ин номи совхозларининг де-ҳқонлари фаол қатнашмоқда-лар. Суви тежаб сарфлаш учун улар томчилаб сугориш системасини ўзлаштирмоқда-лар.

(ЎзТАГ).

УРУШ ВЕТЕРАНЛАРИ ВА ЖАБ-ДИЙДАЛАРИ ФРАНЦИЯ РЕСПУБЛИКА УЮШМАСИНИНГ МИЛЛИЙ КЕНГАШИГА

Азиз дўстлар! Ўртача ва камроқ олислик ракеталари тўғрисидаги шартномага сизлар берган юксак баҳони мамнуният билан қабул қиламан. Бу — ҳақиқатан ҳам реал қуролсизланиш йўлидаги дастлабки қадамдир.

Сизлар каби совет кишилари ҳам бу шартномани рати-фикация қилиш, яъни қуролсизланиш жаравини жаддал-лаштириш тарафдоридирлар. Фақат шу йўл билангина инсониятнинг омон қилиниши таъминлаш мумкин.

Бу тарихий вазифарни ҳал етишда Европа ўзининг сиёсий маданияти, имкониятлари, нуфузи ва вайронгарчилик келтирувчи урушларнинг фожиали таърибаси билан алоҳида роль ўйнайди. Уруш ветеранлари бўлган сизлар бунини яхши биласизлар.

Ишончларингиз қоним бўлсинки, биз қурол-яроғларсиз, эътиборсиз, урушларсиз дунёни барпо этиш учун ҳамма ишни қилаверамиз. Бу — Совет Иттифоқи ташқилот сисемасининг асосий максасидир.

Визининг чўқур эътиқодимизга кўра, «лардин тийлиб турин» концепцияси ва унга асосланган ядро потенциални модернизациялаш ва қўнжукчилик сисемаси — бу фақат кечати кўн бўлиб қолмай, эртанги кунини ҳам йўққа чиқариш демакдир. Европа хавфсизлиги, яъни хавфсиз-лик проблемаларига янгича ёндашиш, янгича тафаккур зарур.

Ўз-ўзидан равшаник, космосга қурол чиқарилишига йўл қўймайлик шарт билан СССР ва АҚШнинг стратегик ҳужум қуролларини 50 процент қисқартириш тўғрисида тезроқ битим тузилишига бўлган сизларнинг умидларини-гизга биз ҳам қўнжуклашим.

Европада оддий қурол-яроғлар ва қуролли қўнжукларни қисқартириш тўғрисида жиддий музокаралар бошлаш лай-ти келди ва бу тобора актуал бўлиб бормоқда. Хиния қуроллини таъкидлаш ва йўқ қилиб юбориш тўғрисида шу йилнинг ўзидagi конвенция тузиш учун реал имконият бор. Совет Иттифоқи қўнжукларининг шимолда ва мар-казий қисмида, Болконда, Ўрта денгизда яъни қирғин қу-роллари билан, қуролларнинг ҳужумда ишлатилганлиги тур-ларидан қолли бўлган йўлаклар ва зоналар, ўзаро ишонч зоналари барпо этиш гоёсини қўнжук-қўнжуклайди. Совет Иттифоқи «Умумевропа қондонини» қурол-яроғлардан мумкин қадар кўпроқ ҳалос этиш тарафдоридир.

Ҳарбий Европа давлатлари ҳам, шу жумладан, Франция бу соҳадаги куч-гайратларга қўнжуклади, деб умид қиламиз. Ташқилотининг асосийси Ари Барбюс ўз ҳаётини халқлар ўртасида тинчлик-гояларини амалга оширишга бағишлади.

Махшўр инсонпарвар ёзувчи бошлаб берган олижаноб интернационал ишнин давом эттиришда сизларга муваффа-қият тилаймиз.

М. ГОРБАЧЕВ.

Франциянинг етакчи тарақ-қийпарвар ветеранлар ташқил-лоти — Уруш ветеранлари ва жабр-дийдалари республика уюшмаси (АРАК) миллий кен-гашини М. С. Горбачев билан Р. Рейганга, шунингдек Ф. Миттеранга мурожаатнома юборди. Бу мурожаатнома-ларда урғач ва камроқ оли-слик ракеталарига доир Совет —Америка шартномаси тузил-ганлиги таъкидланади, ядро қуролларининг ана шу турларини ка-майириш юзасидан даст-лабки конкрет чоралар қўнжук-ганлиги муносабати билан маъмурий изҳор қилинади ва стратегик қуроллар ҳусусида СССР билан АҚШ ўртасидаги музокарадаги иккибон иш-лашга эришилган, деб умид бил-дирилади. Мурожаатнома-ларда СССР билан АҚШ ра-барлари инсониятнинг омон

қилиниши таъминлашнинг бир-дан-бир чораси сифатида ядро, химия, биология қу-роллари ва оддий қурол-яро-ғларни тўла йўқ қилиб юбо-ришга қадар қуролсизланиш жаравини жаддаллаштиришга даъват этилади.

Уюшма Франция ҳам қурол-сизланиш ва тинчлик йўлига қатъий ўттиш учун қўнжук давом эттиришга қатъий бел боғлаганлигини маълум қи-лади. АРАК ҳарбий блокларни тарқатиб юборишни аёклаб, бошқа мамлакатлар каби Франциянинг ҳам мустақил-лиги ва хавфсизлигини ҳазир қўнжуклаш пойгасини авж олдириш ва ҳарбий иттифок-лар тузиш йўли билан таъминлаб бўлмаслигини ўқ-тиради.

СССР Олий Совети Президиумининг мажлиси

23 март куни Кремлда КПСС Марказий Комитети Сийсий бюросининг аъзоси, СССР Олий Совети Президиумининг раиси А. А. Громико расийдаги СССР Олий Совети Президиумининг маж-лиси бўлди.

Мажлисида Тоғли Қорабоғ-да, Озарбайжон ва Арманистон СССРда юз берган воқеа-лар ҳусусида иттифоқдош республикаларнинг мурожаат-лари билан боғлиқ чора-тадбирлар тўғрисидаги масала қўнжук чийилди.

Мазкур масала юзасидан А. А. Громико сўзга чиқди. Мухокамда В. В. Шер-бицкий, П. Н. Демичев, Ю. Ф. Соловьев, СССР Олий Совети Президиуми раисининг ўринбосарлари, респу-бликалар Олий Советлари Президиумларининг раисла-ри РСФСРдан В. П. Орлов, Беларусия ССРдан Г. С. Таразевич, Грузия ССРдан П. Г. Гиладвили, Озарбай-

СССР Олий Совети Президиумининг қарори

ТОҒЛИ ҚОРАБОҒДАГИ, ОЗАРБАЙЖОН ВА АРМАНИСТОН ССРДАГИ ВОҚЕАЛАР ҲУСУСИДА ИТТИФОҚДОШ РЕСПУБЛИКАЛАРНИНГ МУРОЖААТНОМАЛАРИ БИЛАН БОҒЛИҚ ЧОРАЛАР ТЎҒРИСИДА

Айрим шахслар ва гуруҳ-лар йўл қўнжук жиноий ҳа-ракатлар қатъий қораласин. Бу ҳаракатлар натижа-сида қўнжук бўлганлар бор. Бу ишда айбдор бўлган кишилар маъмурий ва жиноий жа-вобгарликка тортилган маълу-мот учун қабул қилинсин.

2. Озарбайжон ССР ва Арманистон ССР халқ депу-татлари Советлари партия-нинг XXVII съезди қарорла-рига, КПСС Марказий Коми-тетининг шундан кейинги пленумлари қарорларига, КПСС Марказий Комитети Бош секретари М. С. Горба-чевнинг Озарбайжон ва Ар-манистон меҳнатқўнжуклари, халқларига мурожаатномаси-га амал қилиб, аҳоли ўртаси-да миллий сисемасининг денни-да принциплари, СССРдаги қардош халқларнинг дўстли-ги ва инисипли руҳида омма-вий-сийсий ва тарбиявий иш-ларни тўдан яхшиласинлар. Миллатлар ўртасидаги муно-сабатларнинг кескиллашув-ни келтириб чиқараётган са-баблар чўқур ва ҳар томон-лама таҳлил қилинсин, ҳар қандай миллатчилик ва экс-тремистик қўнжукларда қар-шин ақил қураш олиб бо-рилсин. Ишлаб чиқариш ко-лективларида ва ўқув юрт-ларида ошобишлик ҳамда ишчанлик вазиати яратил-син, республикаларда яшаёт-ган барча миллатлар ва эл-атларнинг куч-гайратлари жамиятимизда амалга оши-рилаётган революцион ўзгар-

иш вазибаларини ҳал етиш-га сафарбар қилинсин. 3. Озарбайжон ССР Олий Совети Президиуми ва Ар-манистон ССР Олий Совети Президиуми социалистик қонунчилик ва жамоат тарти-бини мустақамлаш юзаси-дан ўзаро келтирилган зарур тадбирларни амалга оши-ришда, барча миллатлар қонуний манфаатларини ҳимоя қилиниши, ўз халқ-қара-катлари билан вазиатини бе-қарорлаштирётган, қардош совет халқлари дўстлиги ва ҳамқўнжукчилик пўтур етказ-аётган шахсларнинг қатъий жавабгарликка тортилшини таъминласинлар.

4. СССР Министрлар Со-вети Тоғли Қорабоғ автоном областини ҳужалик жиҳати-дан ва социал-маданий жиҳ-атдан ривожлантиришнинг етилган масалаларини ҳал етишга қаратилган тадбир-ларни ишлаб чиқсин.

5. ССР Иттифоқи проку-ратураси ва СССР Ички иш-лар министрлиги Озарбайжон ва Арманистон ССР терри-торияларида жамоат тартиби-ни ўрнаттиш ҳамда аҳолининг қонуний манфаатларини ҳи-мо қилиш юзасидан барча зарур чораларни қўнжук-лар. СССР Олий Совети Президиумининг раиси А. ГРОМИКО. СССР Олий Совети Президиумининг секретари Т. МЕНТЕШАВИЛИ. Москва, Кремль. 1988 йил 23 март.

ЎЗБЕКИСТОН ТАРИХЧИЛАРИ ЖАМИЯТИ

Тошкентда Ўзбекистон та-рихчилари жамиятининг таъ-сис конференцияси бўлди. Жамият тарих ва бошқа ик-тимий фанлар соҳасидаги мутахассис олимлар, педаго-лар ва студентларини бири-лаштирди. Мазкур илмий фаннинг тарбиявий аҳамия-тини ошириш, тарихий ҳа-раётларни ўрганашдаги куч-гайратларни мувофиқлашти-риш, тарихий билимларни

пропаганда қилиш жамият-нинг максасидир. Бу — та-рихчиларнинг мамлакатда биринчи ана шундай уюшма-сидир.

Конференцияда Ўзбекистон тарихчилари жамиятининг правлениеси сайланди. Ўзе-бекистон Фанлар академияси тарих институтининг дирек-тори Р. Е. Ражапова правле-ние раиси қилиб сайланди.

(ЎзТАГ).

КООПЕРАЦИЯ—СОЦИАЛИСТИК ҚУРИЛИШНИНГ ҚУДРАТЛИ ВОСИТАСИ

(Боша 1-бетда).

таҳлил қилиб берилди, кооперация тўғрисидаги ленинча қондалар ҳозирги аҳволни ҳисобга олиб, янада ривожлантирилиб, колхозлар ишдаги стратегик йўналишлар аниқ белгилаб берилди.

Колхозчиларнинг Бутуниттифок IV съезиди, деб давом этди доклады, 4.374 делегат сайланган, шундан 4.247 киши ёки 97 фоиз съездга биринчи марта делегат қилиб сайланган. Колхозчиларнинг конференцияларида ва съездларда делегатларни сайлаш сайлов ўтказиш тартиби тўғрисидаги низоми мувофиқ 5 минг колхоз аъзосидан бир, вакил нормаси билан ўтказилган.

Мандат комиссияси барча делегатларнинг ваколатларини текшириб, уларни ҳақиқий деб топди.

Съездда барча иттифокдош республикалар колхозларининг вакиллари бор. Украина ССР ва Россия Федерацияси делегатлари энг кўп бўлиб, Украина ССР делегациясида 1.499 киши, Россия Федерацияси делегациясида 1.440 киши бор. Ўзбекистон ССР делегацияси 371, Белоруссия ССР делегацияси 239 кишидан иборат.

Съездда ҳозир бўлган колхоз ҳаракатининг кўпгина ветеранлари хўжаликни коллектив йоритиш ленинча йўлини муносиб амалга ошириб келмоқдалар.

Ветеранларимиз ишини, уларнинг юлларини, тажрибалари ва эътиқодини анчагина ёш авлод ишончли тарзда қўлга олганлигини аниқ кўнгиллидир. Уларнинг энг яхшилари съезд делегати бўлишган.

Съезд делегатлари орасида 2.629 киши ёки деярли учдан икки қисми оддий колхозчилар — механизаторлар, чорвадорлар, ўз қўллари билан колхоз бойликларини яратётган бошқа касб эгаларидир.

Тўб иқтисодий ислохотни амалга ошириш, коллектив пудратни кенг жорий этиш, колхозларнинг тўла хўжалик ҳисоби ва ўзини ўзи пул билан таъминлашга ўтиш шарафига хўжаликлардаги ишлаб чиқариш коллективлари раҳбарларининг роли ошмоқда. 555 бригадир ҳамда чорвачилик фермаларининг 166 нафар мудирини съездга делегат қилиб сайланганлиги тасдиқ эмас.

Доكلاتда делегатларнинг умумий сонидан 2.272 киши ёки 52 фоиз олий ва ўрта маълумотли эканлиги, 32 делегат фахр кўйлагига ишлов даражаси берилганлиги, 322 делегат хизмат кўрсатган механизатор, агроном, зоотехник, врач, инженер фахрий унвони берилганлиги қайд этилди.

Съездда қишлоқ хўжалигининг 1.930 нафар дипломли мутахассиси қатнашмоқда. Улар колхоз қурилиши йилларида қамол топган қишлоқ зиёлилари кўп минг кишилик отряднинг вакиллари.

Мамлакат колхозларида бошланғич партия ташкилотларининг роли кўп қатъат. Бундай ташкилотлар ҳамма колхозларда бор. Колхозчилар Коммунистик партияга ишончларини ифодалаб съездга 3.148 коммунистик делегат қилиб сайлаганлар. Съездда комсомолнинг ҳам муносиб вакиллари бор.

Мандат комиссияси 1.593 хотин-қиз ёки делегатлар умумий сонинининг 36 фоизини съезд делегати қилиб сайланганлигини маълум қилди. Бу эса колхоз ишлаб чиқаришда хотин-қизлар катта роль ўйнаётганлигини ҳақиқат ривазида акс эттирди. Улар ҳар қандай соҳа ва лавазишда ақойиб меҳнат қилмоқдалар.

Съезд делегатлари катта снсий ва ташкилотчилик ишларини олиб бормоқдалар. 2.516 делегат колхозлар правленийлари ва ревизия комиссиялари составига, 332 киши иттифокдош республикалар колхозлар кенгашилари составига, 2.428 киши халқ депутатлари Советлари депутатлигига сайланган. Жумладан, СССР

Олий Советининг 44 депутаты, иттифокдош республикалар Олий Советларининг 177 депутаты съездда қатнашмоқда.

Съезд ишида мамлакатдаги 93 миллат ва элат вакиллари қатнашмоқдалар. Съезд делегатларининг кўп миллатли состави партия миллий снбсатининг асосий принципларини — тенглик, қардошлиқ ва дўстлик принципларини акс эттирди.

Делегатлар состави ёш жиҳатидан қуйидагича: 30 ёшгача — 671 киши ёки 15 процент, 30 ёшдан 50 ёшгача — 2.665 киши ёки 61 процент, қолганлар эса 50 ёшдан ошганлар.

Доكلاتин колхоз ишлаб чиқаришини янада ривожлантириш, мамлакат Озиқ-овқат программасини муваффақиятли ҳал этиш учун колхозчилар ўзларига боғлиқ бўлган ҳамма ишни қилдилар, деб колхозчи деҳқонлар номидан КПСС Марказий Комитетига ва Совет ҳукуматига ваъда берди.

Яхши хўжайин далага чиққан олдин ўз жиҳозларини тартибга келтириб ва уруғлик тайёрлабгина қолмай айна вақтда ҳосил етиштириш, унни йиғиштириб олиш ва сақлаш стратегияси ва тактикасини ҳам белгилаб олади. 24 март куни Москвада ўз ишини давом эттирган колхозчилар IV съезди қишлоқдаги бутун меҳнат тарзи пировард натижага — мўл ҳосилгагина эмас, балки тежамли, жамият учун энг маъқул бўлган ҳосилга хизмат қилиши тўғрисида қайғурадиган деҳқоннинг коллектив ақл-идрокини асосий, принципал позицияларда туриб муассамлаштирди.

Ҳозирги босқичга татбиқан ленинча кооперация йоллари асосланган қишлоқда қайта қуриш стратегияси ва тактикаси М. С. Горбачевнинг нутқида жуда чуқур очиб берилди. Социалистик тараққиётни ҳар томонлама жадаллаштириш, колхоз ҳаётини ўзгартириш тўғрисидаги партия қўрсатмаларига амал қилиб, делегатлар ўз нутқларида инсониятнинг қаратилган куч-гайратини ошириш ва ишга солишга, демократик асосдаги кооператив ҳаракатни ривожлантиришга азму қарор берганликларини билдирмоқдалар.

Съезд делегатлари ва меҳмонлари М. С. Горбачев, В. И. Воронников, А. А. Громико, Н. Н. Зайков, Е. К. Лигачев, В. П. Никонов, Н. И. Рыжков, Н. Н. Слюньков, М. С. Соловьев, В. В. Шербицкий, А. Н. Яковлев, П. И. Демичев, В. И. Долгих, Ю. Д. Маслов, Г. П. Разумовский, Ю. Ф. Соловьев, Н. В. Тализин, Д. Т. Язов, О. Д. Бахланов, А. П. Барков, А. И. Лукьянов, В. А. Медведев ўртоқларни қарасқлар билан кутиб олдилар.

Республика қишлоқ хўжалик маҳсулотларини армиядан кўпроги колхозларда етиштирилмоқда, деб таъкидлади Латвия ССР Рига районидagi «Адажи» колхоз-агрофирмасининг раиси А. Э. Кауле. Аниқ қўрилиб турган ютуқлар билан бир қаторда ҳали анчагина ҳал бўлмаган муаммолар ҳам бор. Колхозчи ўзини чинакам хўжайин деб ҳис қилиши учун қишлоқда шарт-шароитлар яратиш — ана шу муаммоларнинг асосийсидир.

Агротехнология тармоғида иккинчи силжиишлар содир бўлган бўлса ҳам, ҳар қалай биз санок билан тенг ҳуқуқли шерик бўла олганимиз йўқ, — деди нотиқ. Хўжаликларга етказиб берилаётган маҳсулот — трактор, техника, минерал ўғит қимматлашди. Аммо сифати йлгари қандай бўлса, шундайлигича қолди. Хизмат кўрсатётган ташкилотлар колхозлардан олаётган ажратмалар ҳам хаддан ташқари кўп.

Делегат аграрноат комплексига давлат буюртмаси ҳозирча аканда буюрқини ўтказиш ақилигига эътиборни қаратди. Ахир, ҳар бир хўжайин қўлида ўзининг энг маъқул экан-тинки плани бор, иктисослашган, колхоз-

ларга мустақиллик ҳуқуқини, ерга хўжайинлик қилиш ҳуқуқини бериш керак. Давлат буюртмасига пухта уйданган иқтисодий мазмун бахш этиш лозим.

СССР қонуни даражасида кооператорлар ҳуқуқларининг мустақамлаб қўйилиши билан колхоз Намунавий устави киритилди. Устава қишлоқдаги иш сарадорлигини оширишга имкон беради, деб таъкидлади агрофирма раиси.

Ставрополь ўлкаси Кочубей районидagi «Казьминский» колхоз мажбури қоралик эвеносининг бошлиғи А. М. Згонников қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришда меҳнат унумдорлигини ошириш муаммоларига тўхталиб, бригада методининг жорий этилиши ҳақида гапириб берди. Бу методнинг жорий этилиши туфайли ҳар гектар ердан 48 центнердан дурагай жўхори, 75 центнердан товар мажбури ҳосили олинди. Колхоз кассасига деярли бир ярим миллион сўм даромад тушди. Мажбури қораликнинг ҳам даромади яхши бўлди.

Агар механизаторлар ишидаги бир қанча камчиликлар бартараф этилса, яна ҳам каттароқ ютуқларга эришиш мумкин бўлур эди. Жумладан, муайян экинлар етиштириш учун заводда тайёрланган яхши машиналар комплекси йўқ. Оқибатда қўлгина механизаторни галлакорларнинг ўзи колхоз устaxonасида яшамоқда. Хўш, заводлар ва конструкторлик бюраларида нима иш қилишапти, уларнинг роли қандай? Ахир, улар қачон қайта қурилиш бошлашади? Эвеносининг бу саволларини зал қарасқлар билан кутиб олди.

Шундан сўнг нотиқ қишлоқни социал ривожлантириш масалаларига тўхталиб, меҳнаткаш инсоннинг ҳаётий эътиёблари ҳақида гапирди. Қишлоқдаги иқтисодий ишлаб чиқаришга баракан киривари деган одил фикрни конкрет мисолларда таъкидлаб берди. Улгада шу беш йилликда социал программани бажариш учун бир миллиард сўм ажратилди. Улгада ахир бу маблагни «қишлоқнинг социал миллиарди» деб атади. Сўнгра нотиқ, ана шу программа қурилиш материаллари билан яхши таъминланганлигини афсус билан таъкидди.

Делегат кооперация тўғрисидаги СССР қонуни лоихасига киритилган ўзгаришлар ҳақида конкрет таъкид айтди.

Кооперация тўғрисидаги СССР қонуни лоихаси совет жамияти эътиёбларига мос бўлиб тушади, қонун социалистик иқтисодиётини жадал ривожлантиришга ёрдам беради, деди Грузия ССР Махарадзе районидagi Натанеб ки қишлоғи колхоз-агрофирмасининг раиси, Социалистик Меҳнат Қўдратли Г. А. Цитладзе.

Хўжалик раҳбарининг фикрича, меҳнат тақсими, мамлакат миксидидаги иктисослаштириш имкониятларидан янада оқилона фойдаланиш лозим. Масалан, нахотки Грузияда чорвачилик муаммоларига куч-гайратларни жамлаб, цитрус мевалар ва чой етиштириш кўпайтиришда чалғиш лозим бўлса. Нотиқнинг сўзларига қараганда, Грузия чойининг аввалги шўхратини тиклаш лозим бўлади. Бунинг учун эса куч-гайрат ва вақт талаб этилади.

Нотиқ колхоз Намунавий устави лоихасини қишлоқ меҳнатчиларини, айланик ёшларни совет ватарларини, социалистик интернационал руҳида тарбиялаш зарурлиги тўғрисидаги банд билан тўлдириш таъкид айтди. Ватанимиз халқларининг дўстлиги — совет жамияти ҳаётининг негизи, ҳар бир қишлоқнинг табиий эътиёбидир. Визининг хўжалигини миз, деди нотиқ, кўп йиллардан бери Арманистондаги колхоз билан мусобақлашиб келмоқда. Бу мусобақа расмийлик эмас, балки бир-бирини ҳурмат қилаётган, мамлакат олдидаги ўз бурчини биргаликда яхшироқ бажаришга интилаётган одамлар ҳамдўстлигининг негизидир.

Ишлаб чиқаришдаги ва социал соҳадаги муваффақиятлар бошқарувчиларнинг активлигигагина эмас, балки бевоқиф иқтисодчиларнинг ишбилармонлигига, ақл-идрок билан ташаббус қўрсатиш ишлашга ва қуйди-пишдиликка боғлиқдир, деди ўзгача. Ленин муқофотининг лауреати И. А. Васильев, Бошқарув соҳаси колхоз демократиясини босиб турибди. Ҳозир ҳам бу соҳа раҳбарининг бошқача мусобақлари даври келганлигини тушуниб олишни астамайпти. Раҳбарнинг ташаббуси колхозчилар ташаббуси, оруз-ўйлари ва эъгунятларининг ифодаси бўлганида, бу ташаббус колхозчиларнинг кўнгил-рози бўлганида, улар бунни қўллаб-қувватлаётганида ва иқро эътиёбларигагина самарали бўлади. Эски раслар бунни яхши тушунади, янгиларида эса ўзбосимчалик кўпроқ бўлмоқда.

Нотиқ колхозчиларнинг турмуш-маиший, дам олиш шароити ва маданий даражаси тўғрисида ташвишланиб гапирди. Иштиқоли бўлмаган қишлоқлардаги аҳвол мушкул бўлиб турибди. Қариялар тўғрисида дуруст гапирлик қилинаётгани йўқ. Аслида қариялар маънавий куч-қудратимиз, донолигимиз ва хотиримиз. Аждодларимиз қишлоқни иззат-иқром қилишган эди, бизда эса кесаларга ортқиқа даҳмаза деб қараш расм бўлмоқда. Нотиқ чол-кампирага дарҳол ёрдам бериш программасини тузишни таъкид айтди. Болаларга ёрдам бериш программасини ҳам тузиш керак. Қишлоқда ҳозир содир бўлган вазият сабабли болалар маънавий неъматлардан бебаҳра қолмоқдалар, бу билан энди мурося қилиб бўлмайди, деди нотиқ.

Ҳозирги шаҳардаги иқодий зиёлиларга мурожаат қилиб, уларни ризқ-рўзимизни етиштириб бераётган қишлоқ аҳлига яқинроқ бўлишга даъват айтди.

Таъриба шундан далолат бериб турибдики, Нокоратупроқ ўлкада ҳам яхши қўрсаткичларга эришиш мумкин. Коллектив пудратни жорий этиш ва янада тақомиллаштириш ана шундай йўлни очди. Калинин область Торок районидagi «Путь к коммунизму» колхозининг раиси В. А. Яковлев шундай деб хўшбалоқда.

Агротехнология интеграцияси соҳасидаги шерикларга хозирча колхоз ишининг пировард натижаларидан маънаводлик йўқ. Ҳозирги шароитда шериклар кўрсатётган хизмат қиймати ортди. Бу эса ўз-ўзидан колхоз ишлаб чиқариш самардорлигининг пасайишига олиб келмоқда. Айна вақтда хўжалик шериклар ёрдамисиз ишлаб олмайдилар, чунки барча қамеб эътиёт қисмлар ва материаллар улар қўлидадир. Делегатнинг фикрича, е шериклар ишини колхоз фаолиятининг пировард натижаларига боғлиқ қилиб қўйиш керак, ёки шундай ўзаро мажбурий бўлган кооператив шарт-шароит яратиш лозимки, шу туфайли хўжалик шериклар-сиз ишлаб олсин.

Шундан кейин нотиқ энгирчиликнинг айрим муаммоларига тўхталди. Хўжаликлар зигир ўстиришнинг ўргани олдилар, ҳар гектардан 10 центнергача ва ундан ҳам кўпроқ зигир толаси олинмоқда. Аммо ҳозиргача ҳам зигир ўриб йиғиштириб олиш ва реализация қилишда катта ноубудрчиликларга йўл қўйилмоқда.

Сўнги йилларда илм-фан ва ишлаб иқаринининг оқилона кооперацияси туфайли яхши самарга эришилмоқда. Бу йили-терминнинг рулон технологияси. Аммо бу усулнинг кенг тарқалишига аввало, рулонли пресс-подборшчиклар чоргоқ устaxonада тайёрланаётгани ҳалал бермоқда, ўша ерда ясаётган подборшчиклар албатта етарли эмас.

Делегатнинг фикрича, колхоз Намунавий устави лоихасини кооперация тўғрисидаги қонун лоихасига мувофиқ тарзда қайта қўриб чиқиш керак.

Съезд ўз ишини давом эттирмоқда.

(ТАСС).

Бахтиёр Азимов Янгйўл районидagi «СССР 60 йил» колхозда бригадир-механизатор бўлиб ишлайди. У бошлқ коллектив жорий йилда 67 гектар майдоннинг ҳар гектаридан 31 центнердан оқ олтин етиштириш мажбуриятини олган. Бу айна пайтда КПСС аъзолигига кандидатлик муддатини ўтаётган Б. Азимов зиммасидаги масъулиятни икки-уч ҳисса оширади: чунки ҳам бригада

ни моҳирона бошқариши, ҳам механизаторлик қилиши керак. Бу йил Бахтиёр Азимов ҳаётида ўчмас из қолдирмоқда: шу қуниларда колхозчиларнинг Бутуниттифок IV съезидида делегат сифатида қатнашмоқда. СУРАТДА: Б. Азимов.

Р. ГАЛИЕВ ФОТОСИ.

МУАММОНИ ТУШУНГАН ВА ЕЧГАННИКИ ҲИСОБ

«Қишлоқ ҳақиқати»нинг махсус мухбири Абдуқодир НИЁЗОВ Москвадан хабар беради

Ташкент районидagi Карл Маркс номи колхоз меҳнаткашлари сурункасига бир неча йилдан буюн похтаёт аҳолисини сабзавот, мева ҳамда чорвачилик маҳсулотлари билан таъминлашга муносиб ҳисса қўшмоқдалар. Хўжаликнинг Киров районуида жойлашган махсус магазинларида ана шундай неъматларни ҳамма халқ қилиш мумкин. Колхозчилар Бутуниттифок съезди делегатлари орасида шу колхоз правленийсининг раиси Руслан Акбаровни учратиб қолдик. Шу йилда ҳозир янги консерва цехи ва омборхона қуриляпти.

— Қарийб 19 йил ичида биринчи марта қақриллаётган бу съезд колхозлар фаолиятида ҳам, қишлоқ меҳнаткашлари ҳаётида ҳам янги босқични бошлаб беради, деди у. — Улкан анкуманнинг дастлабки икки кундан олдин таассуротим шу бўлдики, у деҳқонга нафақат бугунги, балки эртанги кунининг ҳам ўйла, ҳисоб-киноб билан иш юрит, шундангина қўллан маррага етасан, деб таъкидламоқда. Сир эмас, сўнги йилларда кўп хўжаликларда узокни қўзлаб иш юритилмаганлиги, раҳбар ва мутахассислар энгил-елли обрў кетидан қувганликлари туфайли бозорларда мева, сабзавот нархи олиб кетди. Съезд бизни мавжуд имкониятлардан унумлироқ фойдаланишга, гектар самардорлигини оширишга қайтarmoқда.

Карл Маркс номи колхозда экин майдонининг ҳар қаричидан қамда икки марта ҳосил олинди. Ўтган йили гектар ҳисобида 450 центнер сабзавот етиштирилди. Ҳар гоминдан 4.100 килограмм сут соғилди. Беш йиллик охирига бориб бу қўрсаткич 4,5 минг килограмм етди. Сигирлар зоти мунтазам яхшилланмоқда. Қаммақсулилари баҳридан кечилаяпти. Баъзи хўжаликларда қоромоллар беш сонини қўпайтиришга зўр берилди-ю, маҳсулдорлиги эътибордан четда қолди. Маъмур колхозда эса ҳисоб-киноб яхши йўлга қўйилганлиги натижасида ҳар сўм эвазига 1,5—2 сўм қайтим олинаётди. Якунлардан йилда 5 миллион 700 минг сўм даромад қўлга киритилган, унинг 1 миллион сўми соф фойда эканлиги шундан далолат беради.

1990 йилда колхозда ялли да-

ромад 8 миллион сўмини ташкил этади. Шу мақсадда меҳнат аҳли гектар самардорлигини ошириш, етиштирилган маҳсулотни нест-нобуд қилмасдан йиғиштириб олиш ва сақлашга интилмоқда. Айрим хўжалик раҳбарлари дала неъматларини аниқ-тапиб саранжомлаб, тезроқ сотиб плани бажариш ҳақида ўйлашади. Карл Маркс номи колхозда эса аввало уни узокроқ сақлаш, халқни йил мобайнида витаминли маҳсулотлар билан узлуksиз таъминлаш диққат марказида. Шу йилда ҳозир янги консерва цехи ва омборхона қуриляпти.

— Муаммоларми? — деди Р. Акбаров ва шундай жавоб қилди: — Колхозларга кенроқ мустақиллик бериш керак. Етиштирилган маҳсулотнинг 30 процентини хўжаликнинг ўзи сотиши мумкинлиги тўғрисидаги қарорнинг тўла бажарилишига юкори ташкилотлар ҳамон ҳалайит беришляпти. Оқибатда бутлур унинг 10,5 процентинигина баъур сотдик.

Қоралогистон автоном республикаси билан бир гуруҳ делегатлар келган суҳбатимиз ҳам съезд таассуротлари, Михаил Сергеевич Горбачевнинг нутқида илгарисирилган улугвор вазифаларни рўбга қиқариш ҳақида бўлди. Улар, колхоз Намунавий устави тезроқ қонун тусига киритиш керак, СССРда колхозлар ҳақида қонунни ишлаб чиқилишнинг вақти етди, дейишди.

— Намунавий уставда умумхалқ мухокамаси даврида хўжалик раҳбарларининг мустақиллигини таъминлаш тўғрисида айтилган фикрлар ўз ифодасини тоғмоғи зарур, — деди Амударё районидagi «Партия XXII съезди» колхозни правленийсининг раиси Турсунбой Шерзонов. — Қишлоқда яшайдиган оилаларда ҳозир умумий йиллининг қарорига биноан 0,15 сотихгача тоғморқа ажратилаяпти. Оила аъзоларидан бир ёки тўрт киши колхозда ишлайдими, бариси бошқа ҳамма имкониятлардан бир хилда фойдаланади. Менимча ҳар ким колхозга қўшган ҳиссасига яраша тегишли имтиёздан фойдаланиши керак. Қабул қилинажак Намунавий уставда бу фикр акс этиши лозим.

Делегатларнинг қайси бири билан суҳбатлашманг, ҳамма РАПО

кенгашилари ҳар хил қўрсатмалар, қарорлар, йўл-йўриқларни жуда қўллаб юборишляптандан ҳақли равишда холиди.

— Биз топириқни бажараямиз, — деди Тўртқўл район аграрноат бирлашмаси кенгашининг раиси Исом Каримов. — Ўтган йили автоном республика аграрноат комитети бир ярим мингта ҳар хил қўрсатмалар, телефонogramмалар юборди. Бундан ташқари Министрлар Совети, халқ депутатлари район Совети иқроия комитети ва бошқа ташкилотлардан 200 дан зиёд хат олдик. Уларнинг ҳаммасини ўқиб тадбирлар ишлаб чиқили, амалга ошириш учун беш қотиришмиш, ўз навбатида биз ҳам буларни иқроичиларга етказишимиз керак. Атинарлиси шунки, РАПО мутахассислари далада бўлиб деҳқонларга амалий ёрдам қўрсатиш ўрнига қўнғича сўраб, ёки билан вақт ўтказишляпти. Демак, қўғоғолилик, буйроқбозлиқни қамайтириш учун аввало юкори ташкилотларнинг фаолиятини қайта қуриш зарур.

Андикон область Хўжаобод районидagi «Ленинград» колхозининг бригада бошлиғи Муборак Зулумова съездда пахта етиштиришдаги муаммолар ҳам тилга олинганидан қувноиб шундай деди: — Сурхондарё область Жарқўрғон районидagi Боймуродов номи колхоз раиси Д. Норалиев ўз нутқида пахтанинг давлат харид нархини ошириш ҳақида гапирганида залда ўтирган нафақат ўзбекистонликлар, балки мамлакатнинг барча пахтакорлари олинш билан куттиб олинди. Пахтачиликни ривожлантиришда биз деҳқонлар билан бирга олимларимиз олдида ҳам катта вазифалар турибди. Уларга эътирозларимиз кўп. Ҳанузга қадар эрталтишар, саноктоб пахта навлари йўқ. Машиналарнинг иш унуми ва сифатини ошириш ҳақида кўп гапираямиз, лекин натижа бўлмапти.

Михайл Сергеевич Горбачевнинг колхозчилар Бутуниттифок съезидида сўзлаган ёрқин нутқи бутун қишлоқ хўжалиғи ҳодимларини эришилган ютуқларни таъкид қилиб эътишга, ички резервлар ва имкониятларини изчил қидириб топиш ва ҳаётга татбиқ қилишга, шу тариқа янги, янада юксак марраларни етгалашга чорламоқда.

Делегатларнинг қайси бири билан суҳбатлашманг, ҳамма РАПО

(ТАСС).

ҚЎШИҚ ШАРАФЛАЙДИ КОЛХОЗ ДАЛАСИН

КРЕМЛНИНГ СЪЕЗДЛАР САРОЙИДА КОНЦЕРТ

Кремлдаги Съездлар саройи саҳнасида Ватанимизнинг бепеён кенгликлари, унинг иллий осмони, олтин бошоқлари етилиб турган далалари намоён бўлди. 23 март куни бу ерда колхозчилар Бутуниттифок IV съездининг делегатлари ва меҳмонлари учун концерт қўйиб берилди.

Ватаниннинг гўзаллиги ва улугворлигини, тинч меҳнат саодатини таранум этуви «Менинг азиз днйрим» музикали — хореографик композиция байрам программасининг муқаддимаси бўлди.

Россия Федерациясининг

вакиллари жонажон ўлка рақслари ва оҳангларининг кўркамлигини ёрқин намоиш этидилар. «Березка» хореография ансамблининг артистлари «Рус даласи» лирик хоровадини кўрсатдилар. Кубань казаклари хори «Нон ҳамма нарасдан азиз», ва «Отларни бўшатингиз, йигитлар» қўшиқларини ижро этди. Днепр соҳилларида келган меҳмонлар — Г. Верева номидagi хизмат кўрсатган халқ хорининг артистлари Москвага олиб келган номер «Қўшқлар жа раанглар Украинада» деб аталган.

Кремль саҳнасида хилма-хил ранглар калейдоскопдигидек ўзгариб туради. Мана энди Кавказ оҳанглари янграй бошлади. 3. Паллашвиц номидagi Тбилиси опера ва балет театрининг солистлари грузинларнинг «Картули» рақсини ижро этишганларидан кейин Озарбайжон рақс ансамблининг қатнашчилари ногоралар билан ағъанавий миллий номерни намоиш қилдилар. Арманистон рақс ансамблининг рақсчалари «Келин узатиш» номерини кўрсатдилар.

Хаваскор артистлар мамлакат бўйлаб музикали са-

ҳатини давом эттирдилар. Бу кишилар илҳом билан меҳнат ҳам қиладилар, бўш вақтларини ҳам наф келтириб ўтказадилар. Масалан, латишча рақсини ижро этган «Спрутунитис» ансамблини олиб кўрайлик. Унинг барча қатнашчилари машҳур «Адажи» агрофирмасида ишлашади. Интенсив технология, ишлаб чиқаришнинг илгор методлари хўжаликни пешқадамлар қаторига олиб қиди. Белорусиядаги «Новий бн» (Янги турмуш) колхоз меҳнатдаги юксак қўрсаткичлари билангина эмас, хушобоз хонадалари билан ҳам ном чиқарган. Шу колхоз-

нинг «Крупицке музики» фольклор ансамбли «Янги урилган пичан» композициясини кўрсатди. Томошабилар Киров областиндан келган «Искорка» ансамблини самийини олқишладилар.

Пятницкий номидagi рус халқ хори иқросида В. Левашовнинг «Эхтиёт қилинган ерни, одамлар» қўшиқ балладаси илк бор жаранглади. Бу қўшиқ колхозчилар Бутуниттифок съезди шарафига махсус ёзилганди. Концертнинг энг ёш қатнашчилари — «Еш москвалик» ансамблининг чиқилиш программанинг кўрки бўлди. Уларнинг шўх-шодон ва жарангдор, порлоқ ва самийин

З. Соткилава, Н. Павлова, Н. Раутно, И. Мухомедова, Молдавия опера ва балет театрининг солисти С. Стрелевага, Саратов опера ва балет театрининг солисти Л. Сметанниковага, Москва консерваториясининг аспиранти пианиночи О. Шокировага, эстрада усталари В. Толкунова, Б. Брунов, Е. Петросян, С. Великовга қарасқлар чалдилар.

Концертнинг хотимаси, Унинг барча қатнашчилари Ватанини, партияни, тинчликни шарафлайдилар.

Концерт

27 март—
Хотира куни

Профессор Назира Насриддинова Алиева кўп тилнинг соҳибаси, ўзбек ва озарбайжон элларининг ардоқли фарзанди эди. Фақуллода истеъод эгаси бўлган Назира Насриддинова ўзбек, рус, озарбайжон, туркман, қорақалпоқ тилларини барча нафосатлари билан билгувчи, шу миллатлар вакиллари билан талай санъаткор шоғирдлар етиштирган устоди қомилди. Шунинг учун ҳам СССР халқ артисти, туркман Бобо Аннанов, Туркменистон ССР халқ артисти, машҳур киноактёр Ортиқ Жаллиев, қорақалпоғистонлик санъаткорлардан Ҳамза муқофоти лауреати Байрам Матжонов, Ўзбекистон ССР халқ артистлари Қувватбой Абдураимов ва Намжиддин Ансатбоев каби ўнлаб қардошлар, Озарбайжон ССР халқ артистлари Товфиқ Қозимов, Насиба Зейналова, Софа Басирзода сингари ёрқин истеъод эгалари Назира Алиевани фақатгина устоз деб эмас, балки «она» деб эъзозлашарди. Ўзбекистонлик санъаткорлар орасида эса устознинг барча ўндоқларига эътибор бўлган неча ўнлаб шоғирдлар борки, уларни санаб чиқиш учун олаётида санъаткорларнинг қўлдан-қўл етук санъаткорлар номини қайд этишга тўғри келади.

Назира Насриддинова ҳаётдан бемаҳал кўз юмди. У барча машаққатлар имтиҳонидан ўтиб, энди фароғатда яшаши керак бўлган даврда ўзи ҳисса қўшган гўзал санъат, баркамол шоғирдлар бунёд этган нафосат оламидан мангута жудо бўлди. Эҳтимол, у ўламанида театрларимиз, радио ва телевидениеда авж олиб кетаётган сўзга, талаффузга эътиборсизлик бу қадар оммавий тус олган бўлармиди? Чунки жуда кўп диктор ва санъаткорлар, уларни саҳнага ва экранга чиқариш режиссёрлар «она эшитсалар, ранжиб қолдилар» деган андишада сўзга алоҳида эътибор берардилар. Зотан профессор Алиева буюк аалом Маннон Уйғурдан сўнг ўзбек адабий

ИККИ ХАЛҚНИНГ ФАРЗАНДИ

ўғли» драматиздаги бош қаҳрамон — Фирингиз образини яратиб, СССР халқ артисти Марзихоним Доутова билан ижодий беллаша оладиган санъаткорининг намояиши эди, унинг мумтоз шоғирдлари ҳамда сафдоши бўлиб қолди. Кейинги деярли барча спектакллари Назира Алиева буюк санъаткор Марзихоним Доутова билан дублёр бўлиб, битта бош қаҳрамон ролини навабтманавбат ўйнаб юрди. Бу ўзбек қизининг қардош Озарбайжон саҳнасидаги зафарли юртиларининг дебодаси эди.

Бу даврда Назира Алиева Ўзбекистонга қайтиб келиши хаёлига келтирганмиди? Маъзур савоалга жавоб бериш қийин. Чунки ўша йиллари у бўлажак қурувчи-инженер Маммадқозим Алиев

лар, деб айтилса, муболаға бўлмади. Биз — шоғирдлар бундай узоқ ва гўзал суҳбатларга шохид бўлганмиз, бу икки тилдош, фикрдош аллоҳнинг суҳбатларидан олам-олам маънавий озуқа олганмиз. Зотан, бадий сўз устаси, кинорежиссёр Темиров-маллик Юнусовнинг Мақсуд Шайхзода услубида шеър ўқиш санъатига ҳам ана шундай дилбар дилмаш суҳбатлар сабаб бўлганлигига шубҳа йўқ.

Тақдир Назира опани ҳам, унинг турмуш йўлдоши Қозим ога Алиевни ҳам Москва сари етказди. Бу улар ҳаётидаги энг бахтли давлар бўлса керак. Чунки иккала иқтидорли мутахассис ўз соҳасида ўша даврнинг энг йирик аллоҳлари қўлида таъсис ола бошладилар. Рус тилини мукаммал билгувчи Назира Алиева эса иккинчи МХАТ театрида роҳлар ўйнаш ва бадий образлар яратиш даражасига эришди. Бу — рус совет театри тарихида мустақилоқ ҳодисадир. Чунки ундан олдин ҳам, кейин ҳам ҳеч бир ўзбек санъаткори рус санъатининг академик саҳнаси — МХАТда роль ўйнашга мўлассар бўлмаган.

Ўша пайтлар ўзбек саҳнаси ҳам Назира Алиева каби академик санъаткорларга мўлассар эди. Шунинг учун театр ижодий коллективи, хусусан шарунос аллома Маннон Уйғур талабномалари туфайли Ўзбекистон республикаси ҳукумати қардош Озарбайжон республикасида илтимоснома билан мурожаат этди. Ўзбек театрининг юксак малакали кадрлар билан мустақамлаш учун Назира Алиевани юборишни афари.

Ўзоқ йиллар соф озарбайжон ва рус тилларида роль ўйнаб юрган Назира Насриддиновага ўзбек тилини қайта эгаллаш, унинг талаффузини академик юксалик даражасига етказиш ушбулик осон бўлгани йўқ. Аммо юксак чўғқи ҳам забт этилди ва бир умри, авлод

ква театр олий ўқув юртини битирган, юксак малака ва маълумотли мутахассис ана шундай улкан ишга қодир эди. Унинг ёнида Маннон Уйғур каби мураббий турганлиги ва раҳнамолик қилганлиги эса нур устига нур бўлди. Шунинг учун ҳам Назира Насриддинова, тез орада Ўрта Осиё республикалари саҳна нутқининг йирик намояида ва методист сифатида долг таратди. У ана шу кафедрада ўнлаб йирик педагоглар, юзлаб санъаткорлар, ўзбек, рус, қирғиз, қозоқ, қорақалпоқ, қорейс, хитой, грек, тожик, туркман тиллари ва талаффузи мутахассисларини етиштирди. Катта хизматлари эътиборига ўзбекистон ССР халқ артисти Фахриддин Ҳуссейнов мўлассар бўлди. Шунини халқаролик, Н. Алиева Ўрта Осиё республикалари мутахассислари орасида биринчи нутқунос профессор эди.

Назира Алиеванинг оғзаки нутқ маданияти ва методикаси қўшган ҳиссаси ҳақида бафурна тўхталиб ўтиш лозим эди. Лекин мутахассар қилиб айтганда, у ўзбек тилида яратилган саҳна нутқи оид программа ва ўқув қўлланмаларининг барчасига асос солган, бевосита муаллиф, ҳаммуаллиф ва масъул муҳаррир сифатида ҳисса қўшган олимандир.

Бир умр озар адабиёти ва маданиятига катта муҳаббат билан яшаган Назира Алиева бадий тарихида соҳасида ҳам кўп иш қилди. Унинг тарихида «Қайнона» ва «Хикрон» комедиялари деярли барча ўзбек саҳналарида неча йиллар давомида намойиш этилди. Назира Алиева ўзбекча яшатирилган икки жилли «Қилч ва қалъа» романи, ўзи ёзиб қолдирган «Санъат — меннинг ҳаётим» асари унинг бадий адабиёт ва тарихида соҳасидаги улкан заковатидан нишонадир.

Назира Алиеванинг саҳна, педагогика, тарихи, адабий талаффуз практикаси ва режиссура соҳасидаги фаолиятини ўрганиш, илмий тадқиқ этиш фақат тарих учун эмас, балки амалиёт учун ҳам фойдаланарлидир.

С. ИНОМХУЖАЕВ,
санъатшунослик кандидати.

ОНА-ВАТАН БҲЙЛАБ

САРАНСК. «Главмордстрой»га қарашли соғломлаштириш муассасаларининг хизматидан унинг ходимлари билан бир қаторда пенсияга чиққан ёки соғлиги ёмонлашган кетиб қолган ветеранлар ҳам фойдаланган бўлишарди. Саранск шаҳри яқинида «Строитель» санаторий-профилакторийсидаги ижодкорларнинг қарийб ярми уларга ажратилди. Бу ерда ветеранлар дам олишлари ва даволанишлари мумкин. Қўрилиш ташкилотларининг соғлини муҳофаза қилиш муассасалари пенсиялардан уйларга бориб, уларга бевосита хизмат кўрсатиши ҳам йўлга қўйилди. Бундай хизмат кўрсатиши — қасба союзи комитетлари ва меҳнат коллективлари кенгашлари ташаббуси билан бошқарила ташкил этилган меҳнат ветеранларига социал Ердам хизмати фаолияти бўлишларидан биридир.

ДУШАНБЕ. Шаҳар марказида жойлашган «Ватан» кинотеатрининг эшиклари энди кечаси алламоҳалга очиб қўйилди. Тошхона биланнинг истакларига биноан бу ерда тунги киносеанслар ташкил этилди. Маданий хизмат кўрсатишининг бу янги формаси уч сменали ишга ўтган корхоналарда меҳнат қилётган ишчилар учун аниқсиз қўлайдир. Шу яқин орада яшовчи ота-оналар ҳам кинотеатрларини очиб қўйишлари мумкин. Кинотеатрда хизмат қилётган кафеетерий ва ўзини автоматлари залининг иш соатлари узайтирилди.

ЖАМБУЛ. Область касалхонасида очилган янги диагностика марказида беморларни текшириб чиқиш вақти анча қамайди. Шу тўғрисида мутахассислар сирмахан ишдан холи бўлишарди. Ҳозир умумий профилдаги шифокор беморга телефон билан боғланган ахборот юборувчи қўрилма электродларини қўяди. Ахборот қабул қилиниб, ҳисоб марказида магнит лентасига ёзилади. Компьютер электродларига график чизиқларини бир неча секундда «ўқиб чиққач», тайёр диагностика беради.

КУРСК. Курскдаги «Электрогрег» ишлаб чиқариш бирлашмаси территориясида комплекс маъиший хизмат кўрсатиш корхонаси очилди. Натигада бирлашма ходимлари ўзларининг бўш вақтларини тежаш имкониятига эга бўлишарди. Дарвоза ёнидаги бинада қабул пункти ва сартароҳона, тикувчилик ателье, пойабзал ва соатлар ремонт қилдирган устаконалар жойлашди.

(ТАСС).

ИТОАТГҲЙЛАР ҚАЕРДАН ПАЙДО БҲЛГАН? Кўпгина ёшлар ҳаётига ислом таъсири ҳамон кучлилиги сабаблари

Бир кун Грозийда комсомол ходими айтиб берган воқеани ҳеч унутмайман. Кичик тоғлик овуллик йигит Афғонистонда қаҳрамонона ҳалок бўлди. Ватан жасратини Ленин ордени билан тақдирлади. Ким унинг уйига биринчи бўлиб келди ва ақилларига таъзия изор этди, деб ўйлайсиз? Афсус, район комсомол комитети секретари эмас. Оғир мотам кунларида бевақт йўқотиш ҳам-ҳасратини ота ва онаси билан уйда тоғиб кўрган ким бўлди? Афсус, ана комсомол ходими эмас, бўлмаса ким?

— Биз энг асосий нарсаси — инсонийликни дин ҳомиёларига қўлдан бериб қўйганимиз, — деб гапни алам билан аяқлардан эди ўшада дўстим.

Уни тинглар эканман, хотирага берилдим. Бувам вафот этди. Юз ёшда. Қамсхуан дехон, толмас меҳнатқаш; у бутун ҳаёти мобайнида меҳнат қилди. Қўпгина: «партиясиз коммунист» — деб ҳислаб қўйганлар. Бироқ, худого энтиқиб қўйганлар. Ҳар кун беш вақт номозини қанда қилмас, Маъна ва Мадания ҳам қачон унутмайман. Бу ақойиб йигит, қилишни озу қиларди. Вафот этиши олдиндан «шарнатинг барча қону ва қондилар бунча дафн қилишни васият қилди».

Кекса инсоннинг иродасини бажо келтиришга қарор бердик. Дафнга муллан тақдир қилдик. Мама шунда гайриоддийки нарсаси содир бўлди. Дафн вақтида қариндош-уруғлардан баъзи бирлари бурчак-бурчакларга яшринишарди. Сабаби? Нама дейилди: «Диний маросимда қатнашди, деб айбондилар, чўнтағимизда эса партия билети бор...»

Эсимда, бобом учун жуда ўқинган эдим. Ахир у жиноятчи эмасди-ку! Нима учун уни сўнгги йўлга барча қариндош-уруғлари кузатиб қўйишмади? Эндилкида ана ўша гапни тарихини эслаб ва уни ҳозирги кун билан қиёслар эканман, нима ҳақда ўйлаётган дегди: динга қарши тарғибот масалаларида сўнгги йилларда Ўзбекистондагида бемани чегарадан чиқариш ва пухта ўйланмай қадам қўйишлар оз бўлган эмас. Кимларнингдир дафн этишларида ким малаини кўрганликлари, қарерда мулла бўлганлигини «хабар қилишса бўлди», уни қўйишмаслик четлаб ўтмаслигини — ахир бу факт. Мени тўғри тушунишнингизни сўрайман, гап кейинги диний маросимларда қилишлар қатнашмишга қўй қўймаслик тўғрисида борётгани йўқ. Гап оддий бўлган муаммони шунчаки таъкидлаш ва ҳафсандар бериш орқали ҳал этиш — ўғиллик бўлиб, қўпгина эса зарар келтирди.

Ахир ана шу чегаралардан чиқиб туфайли Ўрта Осиё республикаларида бугунги кунда, ҳаммаси бўлмаса ҳам, қўпгина қаёбонлар қаровсиз ўз хонига ташлаб қўйилган...

ерда боллар ҳар кун оналаридан: «Тадбирга тан бер, демак, оллоҳга шундай бўлган маъкул келадир...» — деган сўзларини эшитганларидими? Мана улар авлод кетидан авлод бўлиб ўлғайишди...

Очинини айтман: яқинда Ўзбекистон комсомол Марказий Комитетидеда республика бш ижодий ходимлари билан учрашув вақтида ана шу қўзғатишларимни баҳам кўрдим, мени ҳамма ҳам қўллаб-қувватлагани йўқ. Баъзилари эса ҳатто: «Сиз — ёмон ўзбексиз, ўз халқингизни шарманда қиласиз...» — деб таъна қилишди. Ўз халқини севман. Унинг олий қиммати ва истеъоди олдида бош эгман. Тарихий факт: халқим оғир уруш йилларида 200 мингдан зиёд уруш етимини бағрига босди, эркаклар...

Бироқ, аввалгидек қатъий ишончини қомил рашидовчиликка ҳам халқим йўл қўйди, бадийат буйруқларни итоаткорона бажарди, тақдир ва дағал қучларга итоаткорлигини ашадий тарғиботчиси бўлган исломнинг ҳам айби бор бундо...

Ва ниҳоят сўнггиси, бу ҳақда индамаслик мумкин эмас. Бизда кейинги вақтларда тобора кўпайиб бораётган сохта табиблар пайдо бўлмоқда. Нега? Чунки айнан Ўрта Осиёда болалар туғилиши кўрсаткичи бугунги кунда энг юқори. Болалар поликлиникалари, касалхоналар, туғруқхоналар жуда камчил. Биргина Ўзбекистонда ҳозир беш минг педиатр етиштирилди. Оналар эса табибларга қараб йўл олишарди. Пировард натижада эса — болаларнинг ўлими юқори даражада...

...Мен ҳаётимиздан исломни тезликда йўқ қилишга даъват этаётганим. Йўқ, агар оқилона мулоҳаза юрилидадиган бўлса — бу ҳозирча мумкин ҳам эмас, бугунги кунда ислом қўпгина кишилар учун фақат тафаккур тасаввурини бўлиб қолмай, балки қўпгина турмуш тасаввурини ҳамдир. «Объектив» шевит билан ҳисоблаш лозим эканлигига ҳам даъват этаётганим йўқ. Фақат, Аввало ана шу, шубҳасиз, нозим муаммага қатъий янгиқа ёндашишларини излаш зарур. Бу ўринда ҳаммага иш-етарли: оқиллар, партия ва комсомол органларига ҳам. Шов-шувли эмас, балки, афсуски, бефойда ахён-ахёнда бўладиган «кампааниялик»дан қўн, собитқадар, дадил, бёъза эса ҳатто қўнмилган — қатъий иш олиб боришни тақозо этади бугунги кун, ҳозир...

М. АЛИМОВ.
[92 мухбиримиз.]
(«Комсомольская правда», 20 март 1988 йил).

Мирзачўл район партия комитетининг аъзоси Нина Стряпшева. 1. Зено бошлиги Н. Стряпшева. 2. Делани бораёлаш пайт.

Г. ЕҚУБОВ фотолари.

ТАЪМИРЛАШ ШАРОФАТИ

Сирдарё шолни заводини реконструкция қилишга асарфлаган харажатлар тезда қопланди. Реконструкция тугатилган сўнг ярим йил ўтиши билан илгари зарар қўриб ишлаган корхона 600 минг сўмга яқин фойда олди. Асосий ишлаб чиқариш янгилаш натижасида умуман шол оқлаш 2 процент, олий нафли дон маҳсулотлари тўрт баравар, биринчи нафли

Кеча Тошкентда Бутуниттифок болалар ва ўсмирлар китоби ҳафталиги очилди. Унинг қатнашчилари В. И. Ленин ҳайкали пойига ва Номалар сарайи қаҳарли қўллар қўйишганидан кейин Ўзбекистон ССР Ўзбекистон соҳибдорлиги Адабиётларини уйда матбуот конференцияси бўлиб ўтди.

Республика тарих ва маданият адзорликлари саклаш жамиятининг тарғибот уйи — собиқ Абдулқосим мадрасаси олдига болалар ва ўсмирлар китоби бозори ташкил этилиб, барча иттифокдаш республикалардан ташриф буюрган ширлар, ёзувчилар ёш дўстларига дастхат бердилар.

Ҳафталик қатнашчиларнинг давра суҳбати «Болалар ва ўсмирлар адабиётининг ютуқлари ҳамда унинг ўсиб келаётган ёш авлодин коммунистик руҳда тарбиялашдаги роли» мавзуда бўлди.

Шу кунги маҳмонлар Тошкент шаҳри ва пойтахт обаластидидаги мактаб ўқувчилари, ҳунар-техника билим юрталарининг талабалари, болалар ўйларининг тарбияланувчилари ҳузурига бордилар.

Бугун республика кинематографчилар уйда болалар ва ўсмирларга бағишланган фильмлар фестивали очилди. Ҳафталик қатнашчилари ёшлар ҳаётини ақс эттирувчи картиналар устида фикр-мулоҳаза юритдилар.

Бу вақт ичиде Бутуниттифок болалар ва ўсмирлар китоби ҳафталигининг қатнашчилари гуруҳларга бўлиниб, Қорақалпоғистон АССР, Хоразм, Бухоро, Самарқанд, Фарғона обаластларига бордилар, ёш китобхонлар билан қизқарқил урчушлар ўтказдилар.

27 март кун Тошкентдаги Ойбек, Гафур Ғулом, Сергей Бородин, Сергей Есенин ва Юлиус Фучик уй-музейлари маҳмонларини қабул қилди.

30 март кун СССР ва Ўзбекистон ССР Ўзбекистон соҳаблари болалар-ўсмирлар адабиёти кенгашлири, «Детская литература» журналин редакциясининг қўша йиғилиши бўлиб, унда 80-йиллардаги болалар-ўсмирлар адабиёти, унинг муаммолари, истиқболлари ва ўсиб келаётган ёш авлодин коммунистик руҳда тарбиялашдаги ролини ошириш тўғрисида маслаҳатлашиб олинди.

Худди шу кун В. И. Ленин номидаги Халқлар дўстлиги саройида бўладиган театрлаштирилган концерт ҳафталики ақун ёсайди.

Отамурод ОТАЕВ
Туркменистон

Григорье ВИЕРУ
Молдавия

Иккинчи тил

Туркманчада гапирсам,
Е сузласам русча,
Нима десам фикримни
Қоғозга ёзар русча,
Ушқанда таълимни
Юртимдан дўстона
Туркманчада ёзсам
Самимий солимоғна,
Мақтабда муаллима,
Ургатар рус тилини.
Ҳар байрамда табриклар
Шод айтман дилимни,
Дўстлар тилин билганим
Қаламда ҳурмат қиламан,
Рус ва туркман
Тилларин
Иккинчи тенг биламан.

Анварбек ДҮСЕНБОВ
Қозғистон

Эчкининг

Шохи

Қўш шохи ола эчки
Утлоқда қунаиб,
Майсаларин чиндиб еб
Юрарди ўйнаб.
Тусатдан келиб дер эт:
— Айт-чи, қароғим,
Нега керак бошдаги
Икки пичоғин?
У эшитди эчкининг
«Ба-а» — деганини,
Ғўёи ўз йўлидан
Қолма деганини,
Жаҳид чиқиб, эт тезлаб
Борарди ҳуриб...
Шоҳ зарбидан думалар,
Кетолмас туриб,
Шундан бери эчкидан
Чўчиб юради,
Яхши билди, унга шоҳ
Нега керагин.

Сайдали МАЪМУР
Тожикистон

СОАТ

— Деводаги соатни
Ойиномим, аябсиз,
Юрарди дейсиз-а,
Бўлса ҳамқи оёқсиз,
Орқад қолди дейсиз,
Ана уни аябсиз,
Ана қаранг деворга
Осилган-ку оёқсиз.
Турсунбой АДАШБОВ
таржималари

Рус тили — дўст тили.

3. ШОДИЕВ фототюди.

«ҚИШЛОҚ ҲАҚИҚАТИ» — «СЕЛЬСКАЯ ПРАВДА»

Газета Центрального Комитета Компартии Узбекистана Выходит на узбекском и русском языках.

Р — 16081.

Қайта қуриш ижтимоий-маънавий ҳаётимизнинг ўзига хос ойнасиға айланди. Кўп йиллардан буйи йиғилиб келаётган долзарб муаммолар мана шу ойнада ақс этмоқда. Ҳуқуқ-тартибот ишларида ижтимоий адолатни тиклаш ҳам шундай ўткир муаммо сифатида намойиш бўлмоқда. Самарқанд обаласт Буюнғур район прокурори биринчи класс юрист Сандқул ИСТАМОВ ва журналист Мурод АБДУЛЛАЕВнинг суҳбати шу ҳақда баҳс этади.

МУХБИР: — Сандқул Умарович, кейинги йилларда матбуотда ҳуқуқ-тартибот органлари томонидан олиб борилаётган ижтимоий ишлар билан бир қаторда шахсан улар қўл урган жиноятлар ҳақида ҳам кўп ёзилмоқда. Жиноятларни фаш этиш-ку бу ҳодимларнинг ўз вазифаси, лекин уларнинг қонунин била туриб, одамларни тартиб-интизомга қайтара туриб ўзлари энг катта жиноятга қўл уришларини сиз қандай баҳолайсиз? Умуман ҳуқуқ-тартиботни сақлаш органлари шоянча доғ бўлиб тушаётган бундай воқеалар қандай шароитларда келиб чиқмоқда?

С. ИСТАМОВ: — Сиз ақинда «Литературная газета»да босилган «Каспийнинг жалалати» («Метастазис») мақоласини назарда тутаясизми? Фикрингизга қўйилмакан.

М: — Фақат бу мақолага эмас. Ўзбекистон шароитида олиб ўзилган, шунингдек терговчи Рева ҳақидаги мақолалар, «Қишлоқ ҳақиқати», «Ўзбекистон адабиёти ва санъати» саҳифаларида шу мавзудаги чиқишлар, СССР прокуратурасида, СССР Олий сўди кейинги пленумларида қўрилган масалалар ҳам бундан далолат беради.

С. И: — Умуман бу воқеаларни мамлакатимизда узоқ йиллар амал қилиб келинган маъмурий-буйруқ-бозлик услубининг, бюрократизмнинг аянқли оқибатлари деб баҳолаш керак бўлади. Ҳозир бугунги кўп-лаб нуқсонларни ақил ўтимишга боғлаш урф бўлган. Лекин барибир тан олиш керакики, мана шундай ҳаётликлар айнан ўша турғуллик йилларида аяқ олган, касаллик сифатида урчигани рост-ку!

Маъмурий органларга қонунсиз ҳўжайинлик қилиш, уларнинг ҳуқуқини чегаралаш, таъйик ўтказиш ҳам ўша йилларнинг касали. Бунга юзлаб мисоллар бор. Лекин мен ўзим гувоҳ бўлган воқеани айтиб беришчман. Бир неча йил аввал Самарқанд индустриал техникумида иш қилган бир гуруҳ поракўрлар қўлга тушди. Улар биргаликда узоқ йиллар мобайнида ўқиган жойлаштириш учун абитурентларнинг ҳомиларидан пул олиб келишган. Уларнинг ҳар бири бир неча йиллик қамқоқ жазоси кутарди. Тергов ҳам тугаб, фақат суд қолган эди. Лекин «мўжиза» рўй берди. Поракўрларнинг юқори лавозимларда ишлаб юрган «катта акалари» хамирдан қил суғургандек қилиб ўз «жигарғушларининг биринкетин «хаффи қудуддан тортиб чиқара бошладилар. Улардан фақат биттасининг, яна жиноятчилар ичиде айби қамқорининг «ақалони» топиладди. Унинг бир ўзи жабрга юзмаюз тураверди.

Улар устидан жинной иш олиб борган прокуратура ҳодими эса гўе нотўғри айб қўйилганда айбаниб жазоланди, лавозими пайсатирлиди. Бошқа бир жойга хизматга кўтарилаётганда номзоди ўтмади. Қўёнақой «ақалурлар» топилади «сиз турдан» билгиз ўзи қолган ким эди деб сўрагансиз билб қўйинг, у эрте-инди фарзанда кўрай деб турган аёл киши эди. Юқори ташкилотлардан тергов органларига зўғум ўтказиб жигарларини кўтариб қолган ақалонларнинг қўзига ўз жигарлари, ҳаётмоқчилиги қўриндиго мана шу оғирбек аёлнинг тақдир қўринмади. Хатто шериклари кутулиб кетган шу аёл онқиде қўзи ерқиси дейдиган одам топиладди...

С. И: — Бутун бир районнинг, шаҳар ва обаластнинг ҳуқуқ посбонлари ҳам бу ҳол олдига томошабин бўлиб турмушавириган экан-да!

С. И: — Йўқ, ҳамма ҳам томошабин бўлиб турмаган ўшанда. Кўчалар нисбатан тенг эмасди. Қайта қуриш шобадаси эсиб, маҳв бўлган ҳақиқатни тиклаганлар ҳам ўша пайтда томошабин бўлиб турмаган, адолат учун курашган эдилар. Ҳозир жиноятчиларнинг ҳаммаси ўз чекинни олиб кетган. Уша прокуратура ҳодими қўйилган ноҳақ айблар олиб ташланди.

М: — Ҳақиқат бор экан-ку!

С. И: — Биз билан сиз собит турсан ва бу бурчимизни амағи оширишимизга ҳеч ким ҳалақат бермас, ҳақиқатнинг қўзиде ҳў кўр-майсиз.

М: — Сўнгги пайтда матбуотда, хусусан маҳказий матбуотда ўш турғуллик йилларда Ўзбекистонда бўлган юқуш ҳодисаларга урғу берилиш қўлайди. Хатто Одиғар, Қаримов сингирлар билта ёки ақинта бўлса ҳам уларнинг қирққорларини бутун ҳаққа нисбат беришга майл қўйилди. Ўзбекистоннинг ҳаммаси ўқи бўлиб кетган экан-да, деган чалаш тасавурулар пайда бўлди. Сиз мана шу жиноятларни фаш этишда бевошита қатнашган прокурор сифатида бунга қандай қарайсиз?

С. И: — Бу нотўғри. Агар иккинчи шундай деб ўйалса, бу ҳалққа туҳмат бўлур эди. Кейтагга, ҳалқ ўшалардан жабр-зулм қўрди-ку! Бунга талай мисоллар бор. Биз текширишда қатнашган Одиғарнинг барча ишлари, ҳамма жиноятлари халқнинг эркини бўғиш, таҳдид қилиб, зулм ўтказиш, бутун ҳўжайинлик фақат ўз мақсадига бўйсундириб, бунга қарши турганларни жазолашдан иборат бўлган. Қиздирилган темир қосовлар, турли мажзо йўллари халқни қўрқитишга қўйилган. Одамлар «ингиз» дейишса, бошларига бало ёйишни биллишган, шунга қўйишган. Одиғар ҳам, Қаримов ҳам, яна уларга ўхшаган кимсаларнинг асосий иши халқнинг номини туя қилиб яшаш, чўнтагини қоқлаш, давлатнинг халқ учун ағалган, эт турмушини енгилаштириш, фаровон яшашини таъминлаш учун ажратган бойликларини ўз ҳисобларига ўзлаштириш, совиришдан иборат бўлган. Ҳалқ улардан икки-уч томонламагина эмас, балки беҳудуд

жабр қўрган. Аввало, улар ноқобил, қонунбузар раҳбар сифатида ишлаб чиқаришни, экономикани издан чиқаришган, адолатни топтаб, поракўрлик, талон-торож, ўғирлик, адолатсизлиқнинг томкир ёйишига шароит яратишган, Минглаб тўғри кишиларни айлдан тойдирлишган.

Бу жуда катта маънавий йўқотиш, фожиа эди. Сўнгга, халқнинг ҳаёти билан асло ишлари бўлмаган, турмуш қийинлашиб борган. Кишиларнинг иш ҳақлари пайсаяиб кетган. Талон-торожлар, ўғирликлар оқибатида ўмарилган пуллар халқнинг ризқу рўзи эди. Оқибат шу даражага борган эдикки, кишилар қанча қўп оломай қилишса ҳам дуруст ҳақ оломай фақирликда кун кеириришган. Уларнинг бундай воқеаларини билан экология бузилди, халқнинг саломатлиги ёмонлашди, дарфлар, дала, далавлар, боғлардан, умуман турмушдан фойз кетди. Халқ бошига етказилган бу фожиалар ҳам Одиғар ва Қаримов сингирларининг қирққорлари эди.

Бўларнинг ҳаммаси халқнинг юзига доғ солиши мумкин эди. Албатта, улар ҳам халқ орасида яшаган, лекин бунинг учун халқ айбдор эмас. Бу ўринда ёзувчи Чингиз Айтматов.

катта маблагларни ташкил этмоқда. Ахир бу бёзлан харажат дароғ маддан ошиб кетди, меҳнаткаш ишга яраша ҳақ ололмайд, деган гап. Биз бу далилни ҳам синчиқлаб ўргандик. Маълум бўлишча, ҳўжайинликлар ўз маҳсулотларини фақат темир йўлга ишониб, ўз ақилини жўнатмасдан юборадиган ҳолларда «қўйиб» қоллашган экан. Сабоби, вақилсиз юборилган маҳсулотнинг истеъмолчига қандай аҳволда етиб бориши номалўм: ё йўлларда туриб қолиб, мева ва узумнинг сифати бузиллади ёки ўзи йўқнинг қўзи йўқ дегандек, сифатли маҳсулот сифатсизга айлантирилади». Ким қўриб ўтирибди, дейсиз! Албатта, бу ўринда баъзан ҳўжайинларнинг ўзлари ҳам сифатсиз маҳсулот юборишга мажбур бўлишаватганини унутмаслик керак. Бу ҳақда ҳали батафсил фикр юритамиз. Ҳўжайинлар 3—4 минг сўмин тежайман деб ақил юбормаган ҳолларда мана шундай қўнғил-сизиллар келиб чиқмоқда. Эндиликда улар бизнинг талабимизга қўрғи ақилларини ҳам маҳсулот билан бирга жўната бошладилар. Табиийки, вақил сифатсиз маҳсулотни олиб бормайди, ўз ҳўжайини манфаатини ҳимоя қилади, бунинг учун курашади.

М: — Нега энди шимол ва марказдаги савдо ҳодимлари деҳқон ағзосини қилиб, яна бунинг устига ўша бош қилиб олиб борган маҳсулотни устанма нарх билан сотишни билладю уни бу ердан олиб кетишни билмайди! Ҳўш, савдо ташкилотларининг ўзлари келиб қўриб,

таънаб, савдолашиб олиб кетишгани маълум эмасми!

С. И: — Эҳтимол, бу масалага чарказий матбуот орқали манфадот министриларнинг эътиборини қаратиш лозимдир. Биз ақин пайтда оғир меҳнат эвазига аёло маҳсулот етиштирган деҳқонни, ҳўжайинларнинг ҳам манфаатини ҳимоя қилишимиз керак. Тўғри, бизнинг умумий саяй-ҳаракатимиз билан ҳўжайинлар бу борадаги ишларини ахшилла бошладилар. Лекин мураккаблик қўп. Мураккаблигининг бир жиҳати темир йўл хизматига ҳам боғлиқ. Масалан, ҳўжайин бугун узумни темир йўлдан дейлик, у график бўйича 1 ёки 2 та вагон олиши лозим. Вагон эса вақтида бериламайди. Маҳсулотнинг сифати бузилла бошлайди, товар сифатидаги қўринишни йўқотди, оғирлиги қамаяди. Бу аҳволда бирор жойга олиб бориб сотиб ҳам бўлмайди. Ҳўш, шунда нима бўлади, дент! Ҳўжайин иш шарбат учун арзиман нархда топиришга мажбур. Яна ақини ақин қизгин, шиканчилик палласида, носерева ва шарбат заводалари олдига машиналар уч қўнлаб қаторлашиб турганида, сувани оқизиб, ақитиб, бир амаллаб топирилади.

М: — Вақтида вагонни беришмагани учун райондаги соҳабзор темир йўлга нега эътироз билдиришмайди! Сизлар назорат тартибда ҳўжайинларнинг манфаватларини ҳимоя қилишларига мумкин-ку!

С. И: — Ҳамма гап шундаки, ҳўжайинларнинг ўзлари ҳам қатъий қўрқатмайдилар. Темир йўл билан муносабатларини бузгилари қелмайди. Чўкин эртага яна темир йўлда ишлари тушади. Темир йўл шундай ташкилотки, арзиманг «қўнини» бир неча баробар қилиб қайтариб олади.

М: — Қонун-чи! Нега қонун ҳақига, ноҳақни ноҳаққа ажратиб бермайдилар?

С. И: — Фикрингизга қўйилмакан. Биз транспорт прокуратураси орқалигина ҳўжайинларнинг манфаватини ҳимоя қилишимиз мумкин. Аммо муаммо шундаки, транспорт прокуратураси ҳам ўз идорасининг манфаватларини доирасидан чиқиб кетолмайди... Бунинг устига ҳўжайинларнинг қатъий эътиборини қўйишга масала ойдинлашди. Эндиликда бу муносабатларни қайта қуриш вақти эгди.

М: — Сандқул Умарович, суҳбатимиз аваллида маъмурий-буйруқ-бозлик услуби, ҳуқуқ-тартибот органлари ишга четдан аралашиб ижтимоий адолатни тиклашга муайян даражада таъсир этганлиги ҳақида фикрлашдик. Ҳозир аҳвол қандай? Районнинг юқори ташкилотлари сизларнинг ишларингизга аралашиб «ҳўжайинлик» қилишга уринибатганлар йўқми?

С. И: — Яхши савол бердингиз. Бу муаммо ҳам марказий матбуот саҳифаларида бир неча бор тилга олинган эди. Қайта қуришнинг бизнинг ишмизда сезилмаган энг катта савармас ҳам мана шу борада қўринмоқда. Биз эндиликда бундай таъйиклардан, юқори раҳбарларнинг «йўлга» юриши, «ўз ҳўжайинининг бир қисмини улар билан бўлашиш» қоби иллатлардан қутулдик. Бошқа жойларни билмайдим, бизнинг прокуратура, ҳуқуқ-тартиботи сақлаш органлари ўз вазифаларини эндиликда бирининг четдан аралашуви-сиз, мустакил ҳал этишадиган. Лекин бу деган сўз ҳуқуқ-тартибот органлари район раҳбариятидан ажраган ҳолда ишлайти, деган эмас. Биргаликда ҳал этиладиган, биргаликда умумий қора-тадбирлар қўрадиган ишларимиз ҳам беҳисоб. Бу борадаги тенг ҳўқуқли ҳамкорлик умумий ишмиш учун фойда берамоқда. Масалан, ўтган йили районимизда балоғатга етмаган ёшлар ўртасидаги жиноятлар аввалги йилга қараганда 25 процент қамайди. Бу

бир жиҳатдан ҳуқуқ-тартибот органларининг умумий саяй-ҳаракатлари самараси бўлса, иккинчи томондан бу масала район партия комитети ва халқ депутатлари район Совети ижроия комитети билан биргаликда белгилаётган тадбирларимизнинг ҳам аниқ натижасидир.

Ҳозир бизни очилмай қолмаган бир қадар кўпаяётган ўғирликлар ташвишлантирмоқда. Яқинда ўтган йилдан буйи ечилмаган 17 та шундай жиноятнинг 12 тасини бир йўла очигина муваффақ бўлдик. Ҳеч ерда ишламай юрадиган С. Маматов деган шахс узлуқсиз равишда уйларида ўғирликлар қилиш билан шуғулланиб келган. Ҳозир бу жиноятлар бўйича тергов давом этмоқда. Шўни айтиш керакики, жиноятнинг бу турини йўқотиш, қамайтириш катта шахарларда бўлганидек, бизнинг район шароити учун ҳам муаммо бўлиб қолаётди. Қўнчилиқда бунга майда қараш деб ҳисоблашдан нотўғри қараш шаклланиб қолган. Аслида жиноятнинг катта-кичиги бўлмайди. Унинг ижтимоий аҳамиятини тўғри баҳолашмаслик натижасида кўп жиноятларнинг олдини олиш қийин қамаяпти. Биз муайян шарт-шароитлардан келиб чиқиб район ақолиси, ташкилотлари, партия, совет, комсомол органларининг умумий қуч-ғайратлари билан бу ва бошқа (қўнқори энди, ичкилик-бозлик, интизомни бузиш, қалин олиш ва ҳоказо) жиноятларнинг йўлини тўсиш учун умумий режаларини ишлаб чиқишимиз, қатъий билан амалга оширишимиз лозим, деб ўйлайман.

М: — Сўнгги пайтда суд ва прокуратура ишларидаги бир қамчилик газетхонларнинг ишқотларида ҳам, матбуот саҳифаларида ҳам қўнчақлик билан тилга олинмоқда. У ҳам бўлса миллияни ёки прокуратура томонидан жинной иш қўзғатилиб судланган ва охири-оқибатида кассация тартибидеги норозиликлар турғуллик билан ишларнинг бир неча бор қайта терговга юборилиши (қўп ҳолларда айнан хато ва чала иш қилган суд ёки тергов органига ҳавола этилиб), сўнгга эса жиноят содаси йўқ экан деб, жинной ишнинг бекор қилиш ҳолларидир. Бунга юзлаб мисоллар келтириш мумкин. Энг ақини шундаки, «жिनоятчи» деб топилган одам бир-икки йил қамалиб, руҳан эзиллиб, маънавий-интисодий жиҳатдан қийналиб очор аҳволга тушадиган сўн «жिनоятнинг тасдиқ» топилади деб шўнчаки қичариб юбориладди, қолос. Унга етказилган маънавий-руҳий, интисодий зарарни қўйтариб, ҳеч бўлмаса шу одамни маънавий жиҳатдан қўйлаш ҳеч имкиннинг ҳавлига қелмайди. Инсон бекордан бекорга жабр тортиб қоллавередю, бунга бош қўйганлар ундан хатто кеңирини ҳам сўрашми лозим топилай, ҳеч нарса қўрмагандек ишларини давом эттираведилар. Мен бу ўринда нотўғри иш қилган ҳуқуқ-тартибот ташкилотни ҳодими жазолашмай қолапти-ку дейишнинг ўзи билан чекланмоқчи эмасман. Гап асоссиз равишда таққирланган, кўп ҳолларда ҳаёти бербод бўлган кишиларнинг тақдир ҳақида, уларга эътиборсиз қараш оқибатида қонунларимиз ва қонуншўнсизлигимизга, ҳуқуқ посбонларига ишонсизлик турғуллик қолаётгани ҳақида боради. Кўп ҳолларда асоссиз жабр қўрган кишилар қамқондан қичариб юборилганда айбига қисман қирқорлик қозғи ёки ҳеч кимга даъвом йўқ, деган бошқа бир қозғи эъдириб олиб қолишади. Сизнингча, мана шундай асоссиз жабр қўрган кишиларга етказилган маънавий жароҳатларини деволлаш учун қайси йўлни тутиш керак! Фақат тергов ишда малакаси кам экан, хато қилган деб номинатгина жазолашнинг ўзи етарлими!

С. И: — Жуда мураккаб савол бердингиз. Ҳозир суд ва прокуратура, ҳуқуқ-тартиботи сақлаш ишнинг қайта қуриш ботида биз дуч келган энг катта қийинчилик ҳам шунда. Бу ҳилдаги жиноятлар турғуллик йилларда аякча қичиб, барча соҳани, жумладан сизнинг ва бизнинг соҳамизни ҳам ўраб-чирмаб олган эди. Бугун биз дуч келаётган бундай ҳоллар ўтмишдан мерос «қонунини қонунсизлигини» аянқли қўриниш, чигал асортларидир. У бугун ҳам бизнинг халқ орасидаги обрў-эътиборимизга раҳна қолаётгани ташвишли оқибат.

СССР Олий Совети Президиумининг 1982 йида чиқарилган қарорига мувофиқ, асоссиз жабрланган кишига (жумладан нотўғри судланган, қамалганларга) етказилган барча моддий зарарлар айбдор томоннинг ҳисобидан қўнқириб берилади. Бундай жабрбўйдалар аввалги ишларига тикланадилар. Аммо ҳар қанча ақил-парли бўлмасин, етказилган маънавий зарарнинг ўрнини қоллаштириш имкони йўқ. Бу масала жиддий ўйлаб қўришга, ҳал этишга савоёр. Ҳуқуқ-тартибот муҳофазаси жабрланган кишини қайта қуришда бу муаммо ҳам ҳисобга олинмиш, хатого йўл қўйилганга нисбатан белгилашдан қоралар қучайтирилиш зарур. Энг муҳими эса хатонинг олдини олишнинг муайян йўлларини ишлаб чиқишдир... Эндиликда ҳуқуқ-тартиботни сақлаш ташкилотлари бундай иллатлардан дадил ҳалос бўлиш йўлига қирдилар. «Литературная газета» саҳифаларида яқин ўтмишдан мисол олиб айтилгандек, энди ҳар қандай воситалар билан таъйик ўт-

казиб айби бўйинга қўйиш, терговини фирролик билан олиб боришга чек қўйилди. Ана шу соҳадаги қонундан четга чиқиб қолларни ўз бермаслиги учун прокурор назорати қучайтирилди. Бу жуда дадил қадм. Иккинчидан, сизга маълумки, айин қунарда қайта қуриш талабларидан келиб чиқиб, суд ва прокуратура амал қилиб келаётган иш устуларини тақомиллаштириш тадбирлари қўйилляпти, бу соҳада изаланмоқда, муайян қўрсатмалар қайтадан ишланмоқда. Унинг асосий максоди ҳуқуқ-тартибот муҳофазаси ишларининг сифатини ошириш, ҳаётларнинг олдини олшчи жамил тўсиқлар яратишдан иборат.

М: — Кейинги пайтда ўзига ўт қўйиш, жонига қасд қилиш ҳоллари жамоатчиликни ташвишга сола бошлади. Сизнинг районингизда ҳам бундай мисоллар йўқ эмас. Сизнингча, бу илатнинг сабаблари нимада? Унинг олдини олиш учун нима қилиш керак?

С. И: — Бу жуда мураккаб масала. Бундай фожиалар алоҳида-алоҳида воқеа, келиб чиқишининг сабабига қўра бир-бирига алоқ ўхшамайди. Яқин, Лев Толстой айтигандек, бахтли кишиларнинг ҳаммаси бир-бирларига ўхшайдилар, бахтсиз оиналарнинг ҳар бири ўзича бахтсиз. Аммо бундай фожиаларнинг умумий, муштарак жиҳатлари ҳам йўқ эмас. Биз ана шу муштарак жиҳатлар ҳақида чўқур ўйлаб қўрсак, бундай фожиалар етказиб қоллавередю маънавий даражанинг чекланганлиги, ўзини ағлашмаслик, ҳаётнинг қадрига етмасликка боғлиқ равишда кеңайиб келган аниқ бўлади. Ҳўш, бу нуқсонларнинг ўзи қаварда турғуллик, деган савол ҳам келиб чиқиши табиий. Бир мисолни айтман. Бу воқеа икки-уч йил муқаддам Самарқанд атрофидида районлардан бирда юз берган эди. Эр қилган жиноятчи яраша жазосини олиб, қамалиб қеларди. Хотин эса икки боласи билан айлди қолди. Жиноятчи эр қамқоққа қўйлаш олдидан унга агар бирор жойда ишласан, бирор жойдан манфад қўрсанг, барибир бирор кун келиб ўлдириб кетаман, дейди. Хотин қўрққандан қамқоқда эрининг чизигидан қичқийди. Аммо рўзгорини таътиб қийинлашадиган, болаларга оқиб-оқибат, уст-бош керак. Анча вақт қариндошлар қўмағида тирикчилик қилиб турган оинанинг иқтисодий ақоли бутунлай издан чиқиб, тушқун ҳолатга қелади. Болалар жуда ёш бўлгани учун оинанинг ақолини тушунишмайди. Улар у керак, бу керак деб хархаша қилишадиган. Оила баъзан ош-шонсиз қолади. Бу қийинчиликларга бардош бера олмаган аёлнинг ҳаёлига ҳар хил ўйлар қичиб қичидади. У ҳеч кимнинг аяк-сига қелмаган қалбни ҳақ қўл урмоқчи бўлади. Хархаша қилган болаларнинг иккинчиликка қидмай алавал уларни, сўнгга ўзини ақиб юбормоқчи бўлади. Лекин... вақт топан одамлар фожианинг олдини олиш қилишга унғурладилар.

Бу воқеа ҳақида ўйлаганда ҳам унинг сабаби мана бу, деб осонгина жавоб қайтариб бўлмайди. Эрининг талаби, хотиннинг онгсизлиги... буларнинг ҳаммаси бир жиҳатдан эскича патриархал психологияга келиб тақалса, иккинчидан бугунги замонада тур, биқик ҳолда қолиб кетмаётган маънавий даража, чекланган руҳий маҳдудлик яшаб турганлиги, улардан ҳамон қутулиб кета олмаётганимиз эста тушади. Шарҳишмики, маънавий-ақлоқий тарбиясиз, ижтимоий муаммолар мана шундай фожиаларга замин яратмоқда. Шу сабабларга боғлиқ ҳолда ўтган йили бизнинг районимизда ҳам туртта ҳодиса рўй берди. Тақлипларнинг қўрқатишчи, бундай фожиалар асосан турмуш терзи ноқор, маънавий савияси чекланган, эскилик ботқоқидан қичқилган оиналарда содир бўлади. Эри ёки оёсини билан уришиб, арзашлаб, арзиман нарсага манжаллашиб шундай тубанликка ўтаётганлар ҳам бор. Масалан, Қрасноғардейск шаҳрида турғулчи К. Шонқулов эрини қўрқитмоқчи бўлиб, К. Шонқулов эса К. Шонқуловга қасд қилиш билан арзашлашга қасд қилиш билан муровознинг ўзини қичқитишга бўлиб, эскича ақвалларга асосланган нироҳ сабаб бўлган.

Сиратдан қараганда бу фожиаларнинг сабаблари майда-чўда бўлиб қўринидади. Лекин ишларнинг оила қуришга таъйирлиги етарли бўлмай, зарур маънавий қамолотга эришмай туриб турмуш қуришлари, айрим ҳолларда ота-оналарнинг қистов билан, ишларнинг хоҳиши қисбга олинмасдан нироҳдан ўтиш бундай ношушликка йўл очмоқда. Жонига қасд қилиш ақсарият ҳолларда турмушдаги мураккаб ижтимоий сабаблар билан боғлиқ ҳолда кечаяпти. Шундай бўлса ҳам биз бугун мавжуда муаммолар ўнган-қонунда бундай ҳоллар бўлиб туради, деб белпарво қарамаслигимиз керак. Аввало, ўзини ақиб ишонлик шаънига, ота-онага, қариндош-уруққа иснод эканлигини таъкидлашимиз, бу ҳақиқатини савияси тур, иродаси заиф қиз-жузволларнинг онига етказишимиз шарт.